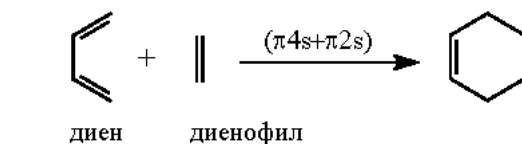

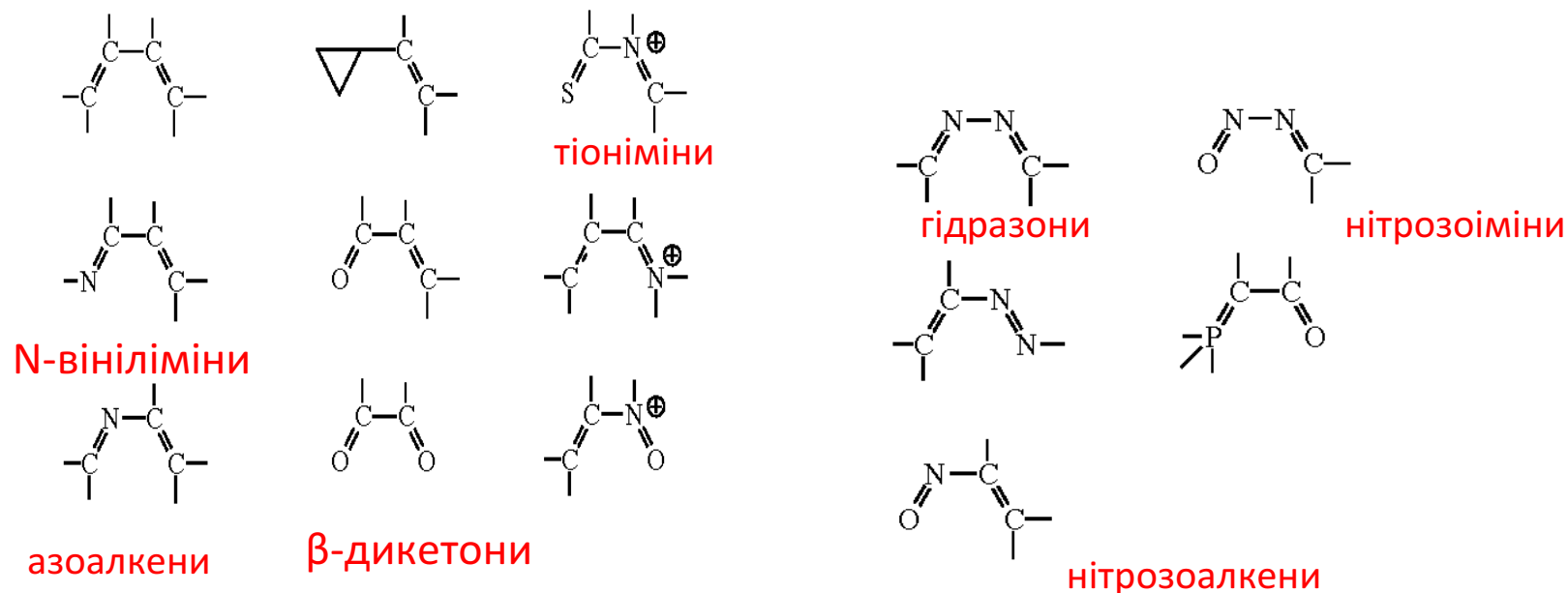
Реакція Дільса-Альдера (1928, Нобелівська премія 1950)

Диенофилы:

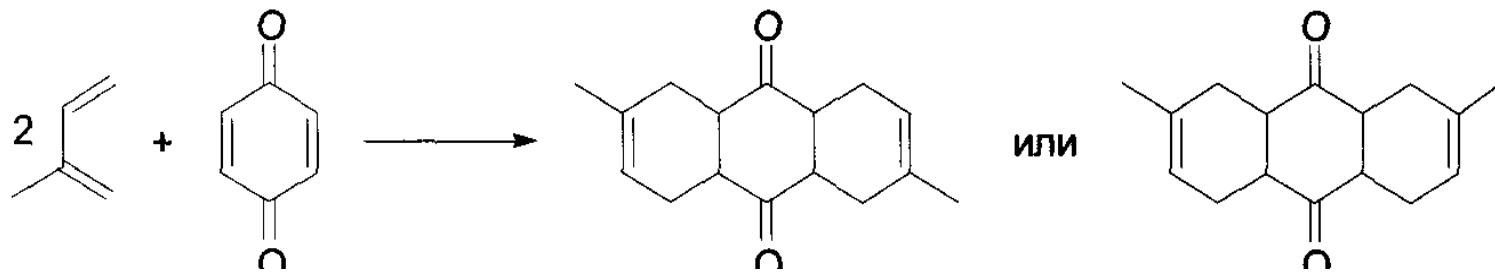
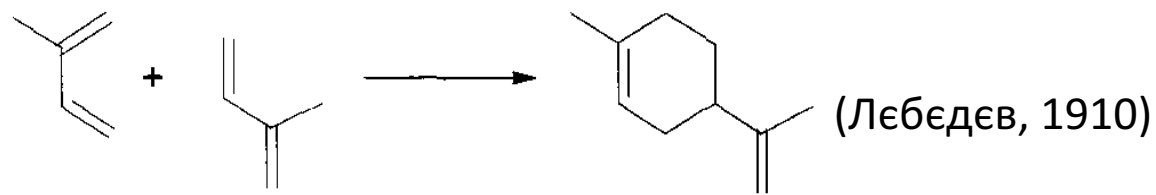
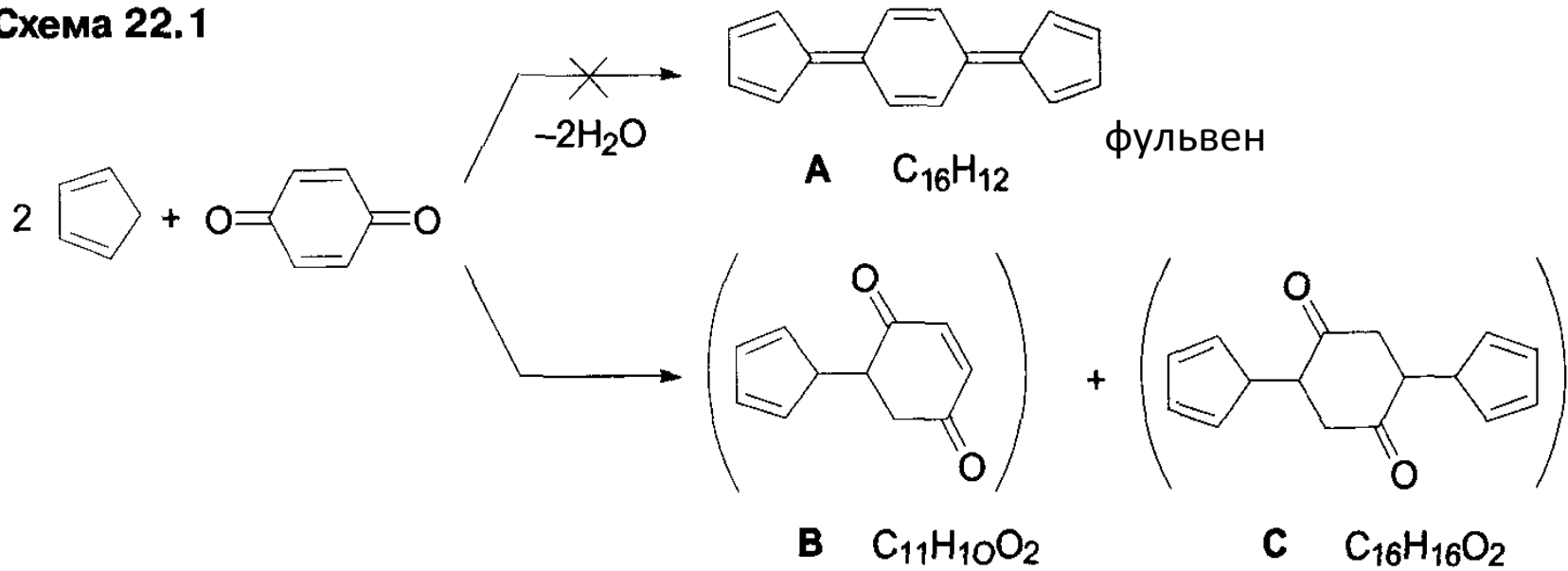
$>C=C<$	(алкены)	$>C=O$	(карбонил)
$-C\equiv C-$	(алкины)	$>C=S$	(тиокарбонил)
$>C=N$	(азометны)	$-N=N-$	(азосоединения)
		$O=O$	(синглетный O_2)
$-C\equiv N$	(нитрилы)	$-N=O$	(нитрозосоединения)

Дієни і гетеродієни

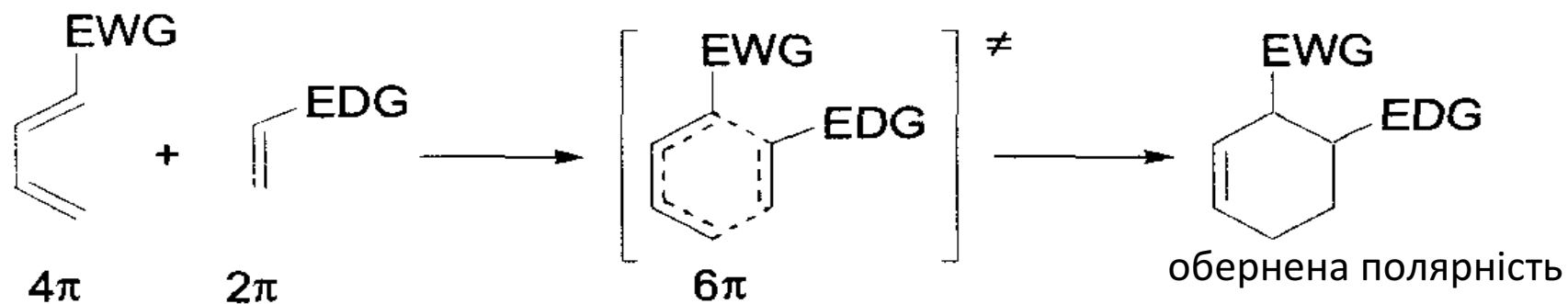
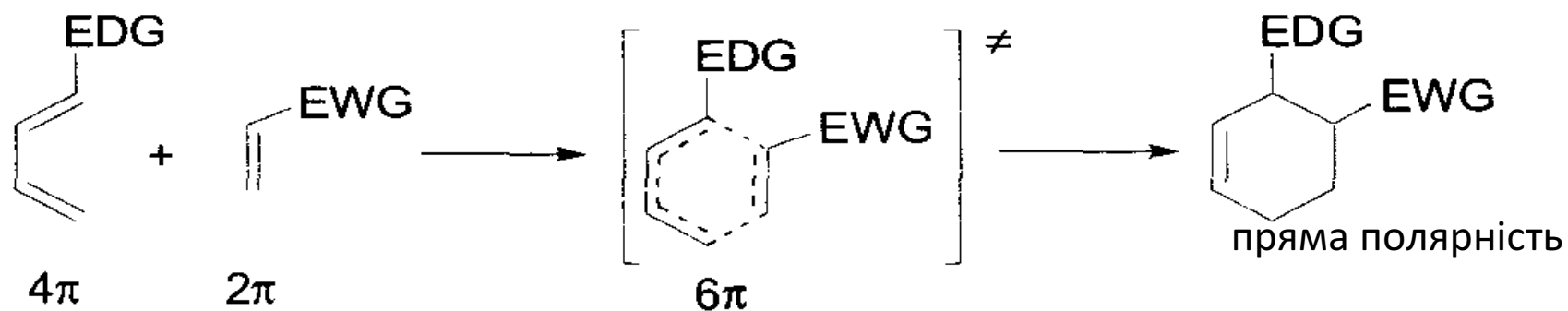
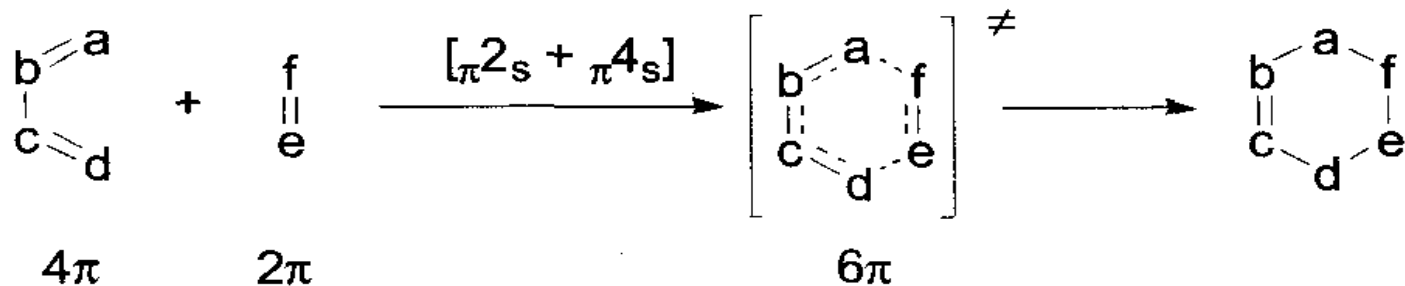

Історичні дані

Схема 22.1

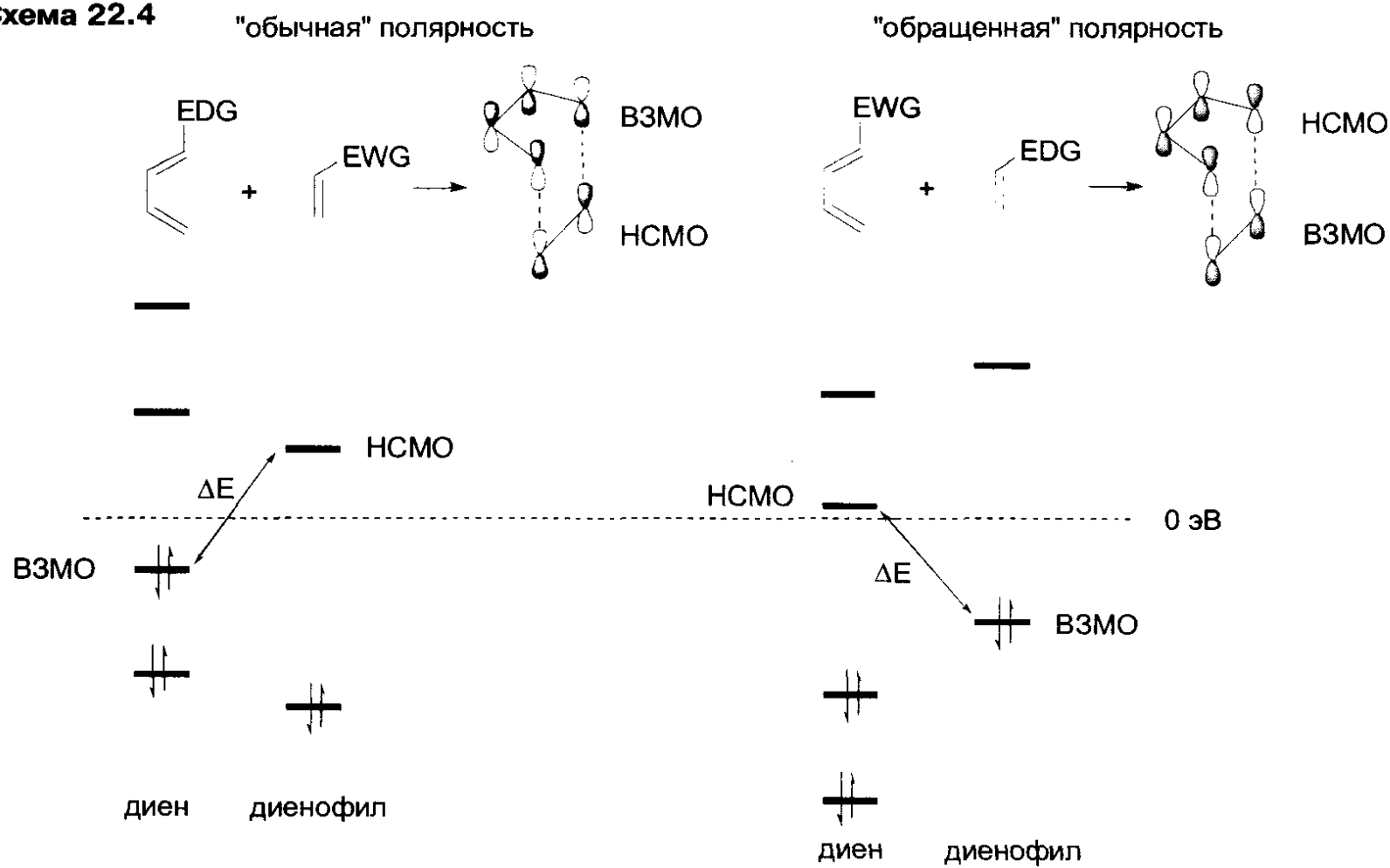

Реакція Дільса-Альдера

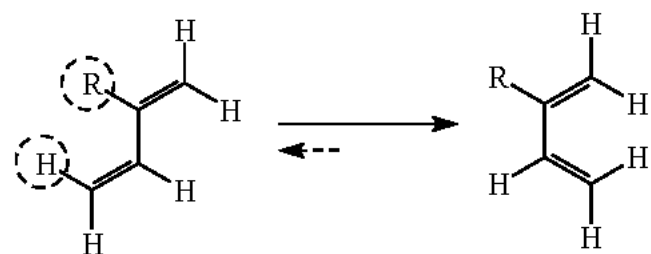
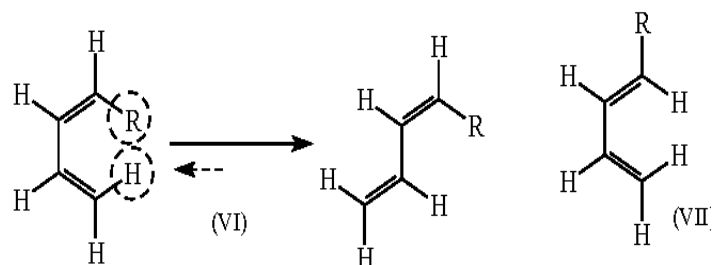

Реакція Дільса-Альдера

Схема 22.4

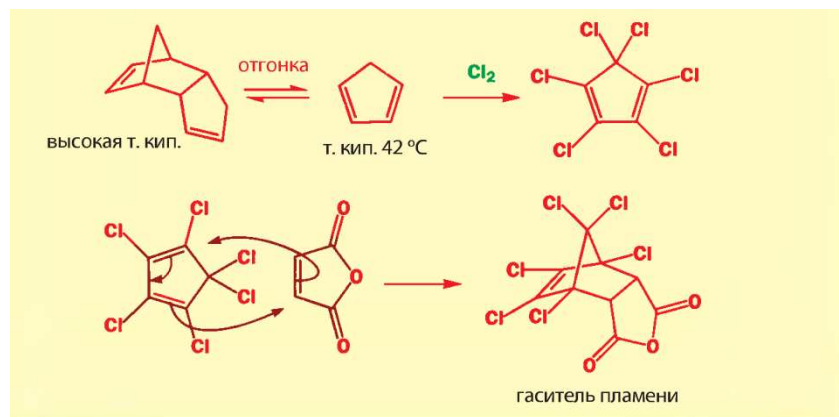
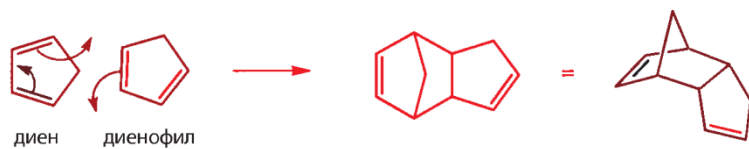
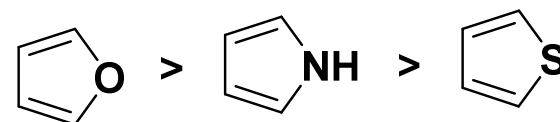
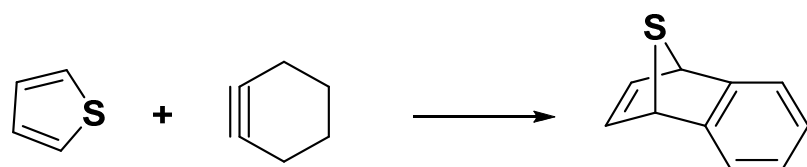
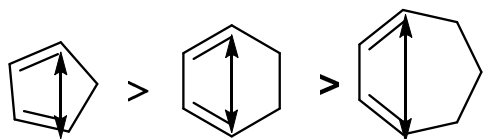

Реакція Дільса-Альдера

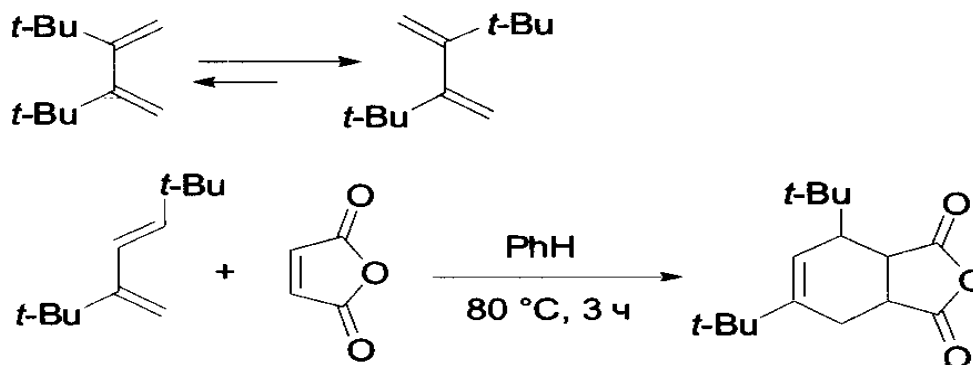
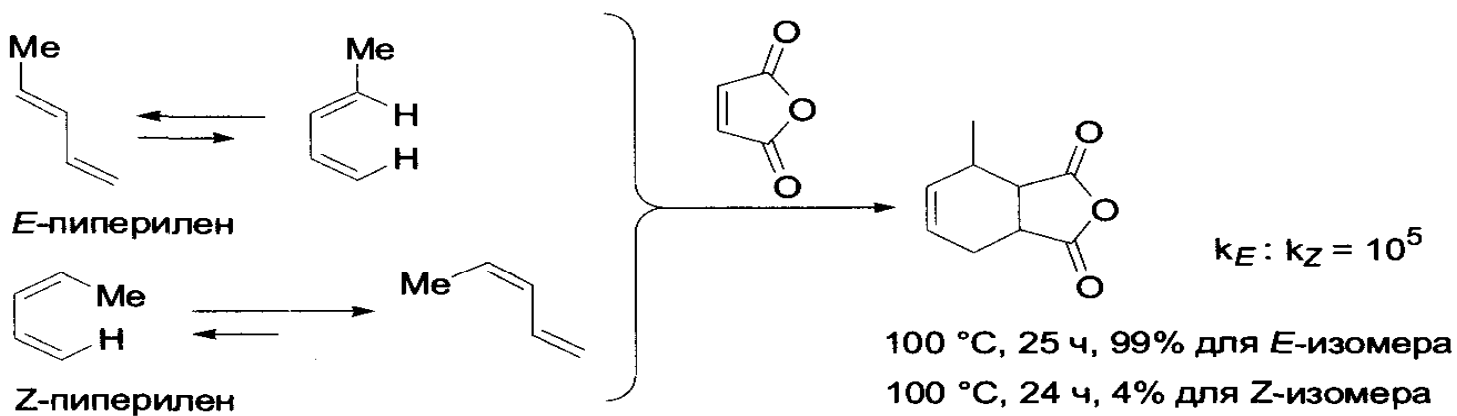
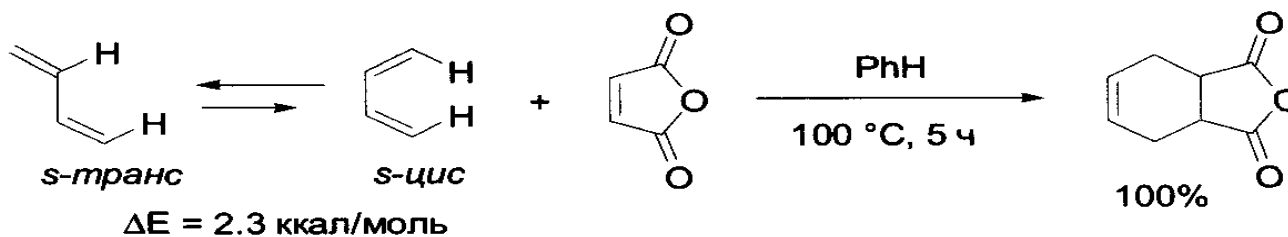

s-транс

s-цис

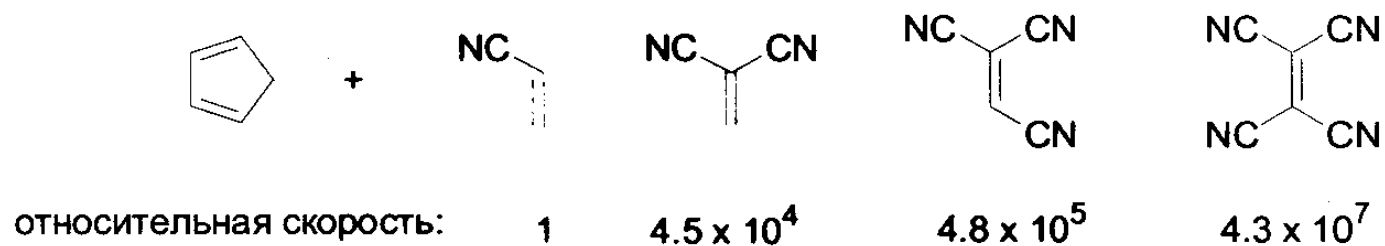
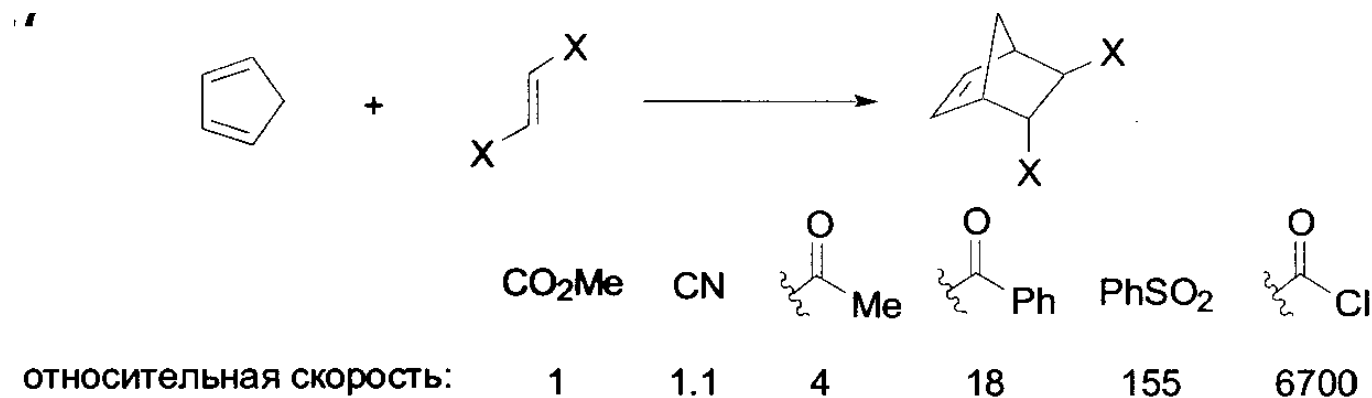
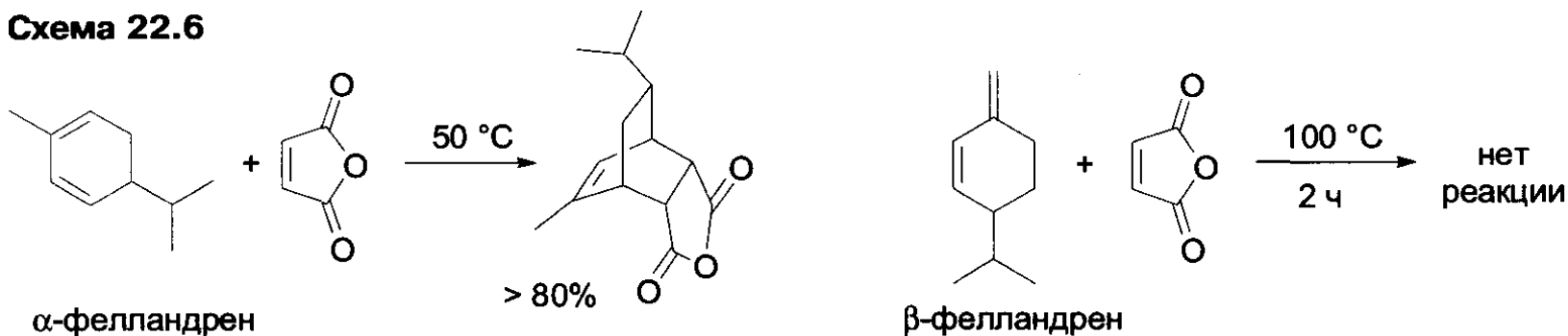

Реакція Дільса-Альдера

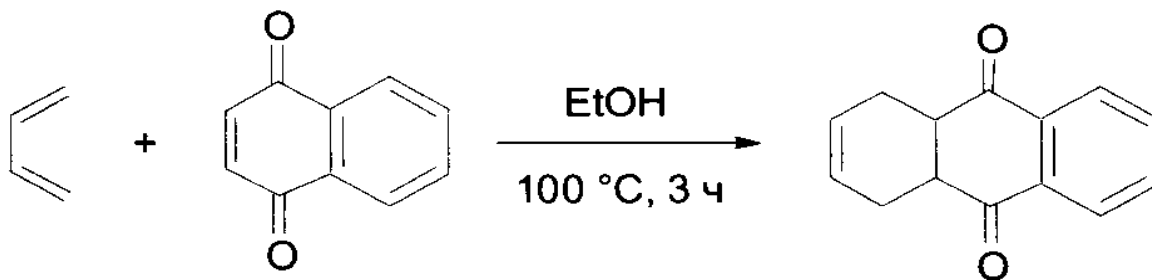
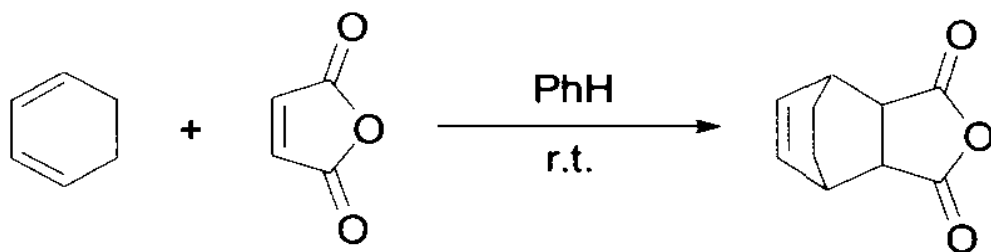
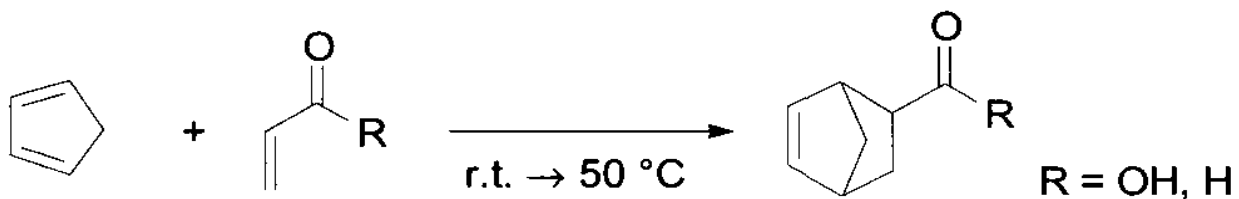
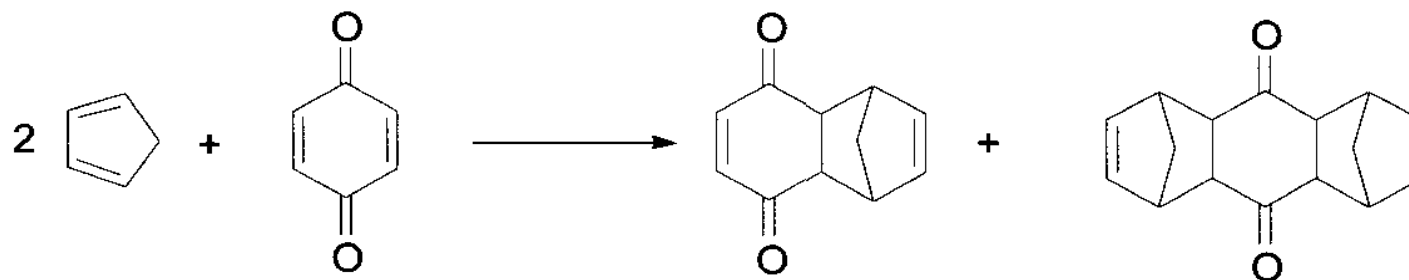

Реакція Дільса-Альдера

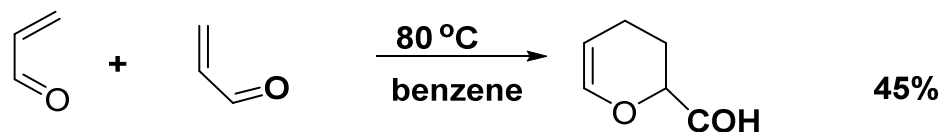
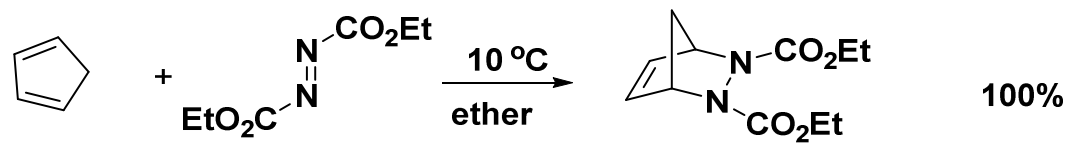
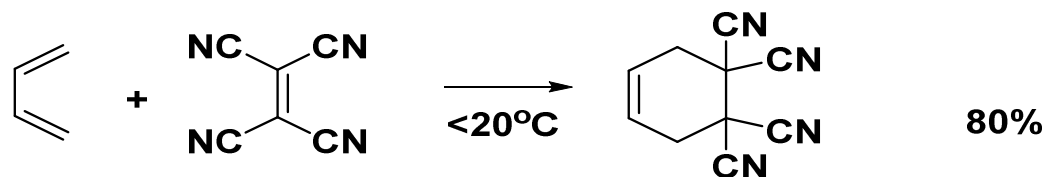
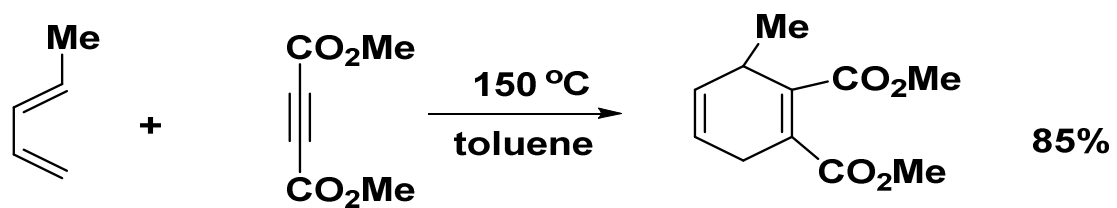
Схема 22.6

Реакція Дільса-Альдера

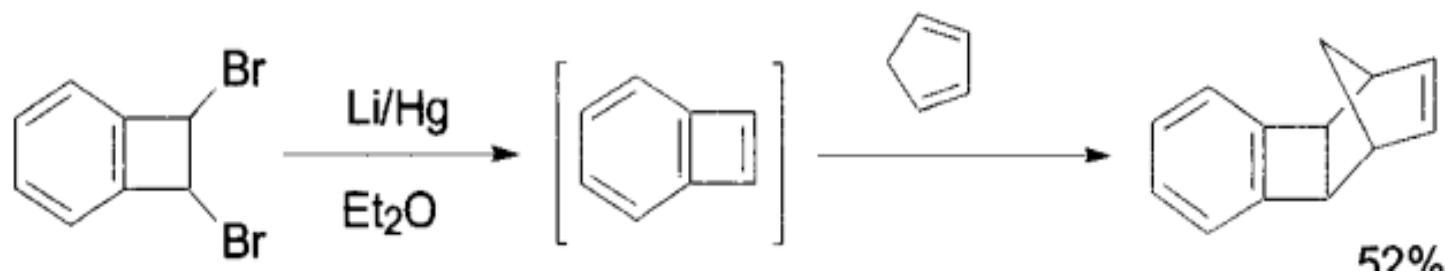
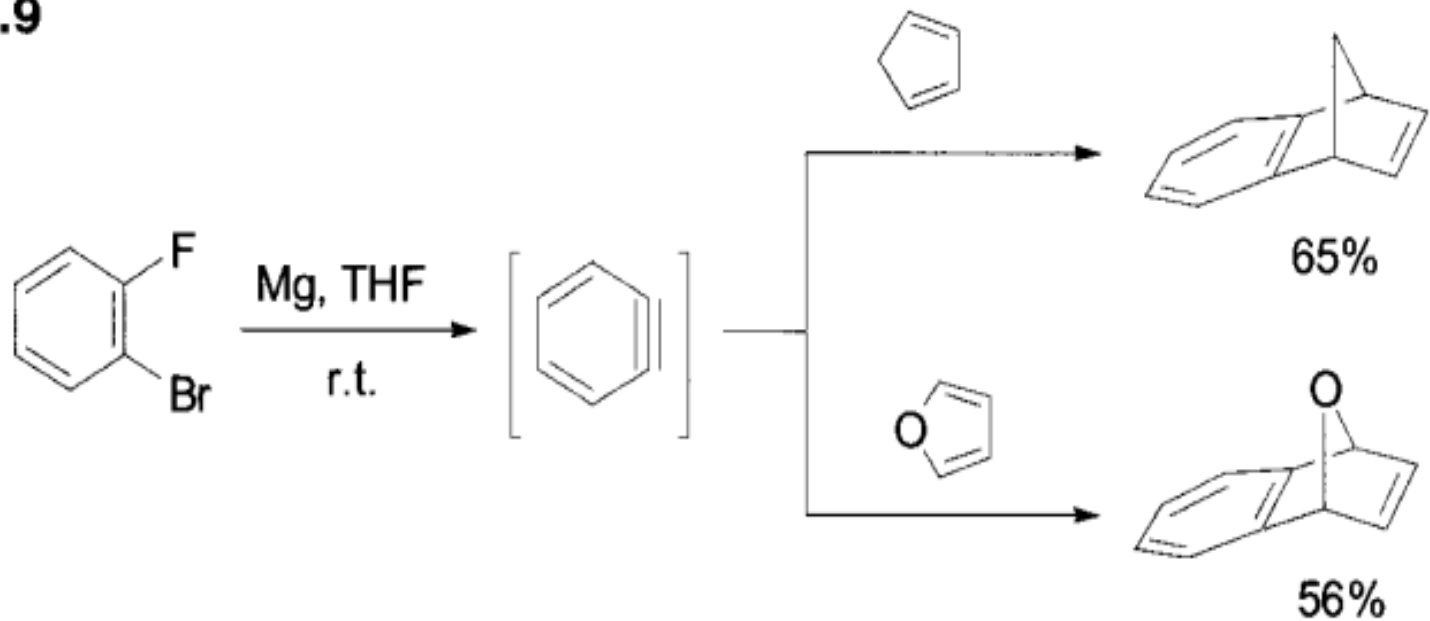

Реакція Дільса-Альдера

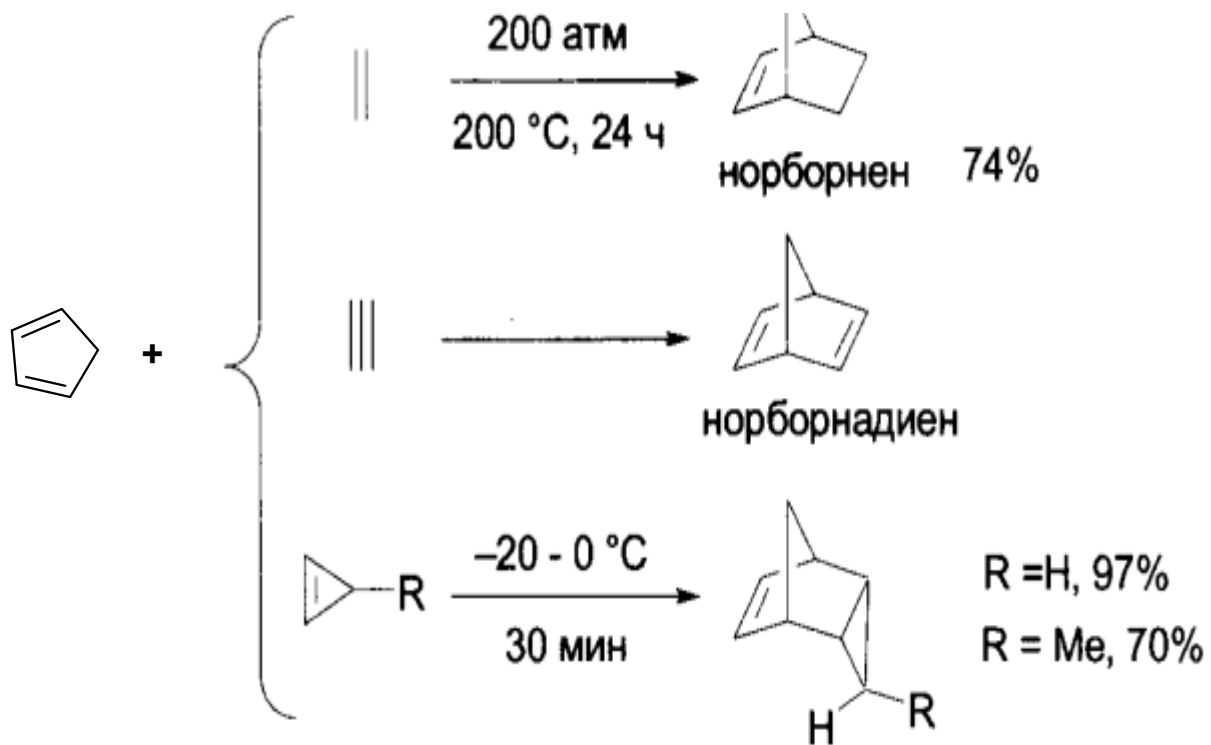
Реакція Дільса-Альдера

1.9

бензоциклобутен

Реакція Дільса-Альдера

Реакційна здатність дієнофілів

Table 10.1. Relative Reactivity toward Cyclopentadiene in the Diels-Alder Reaction

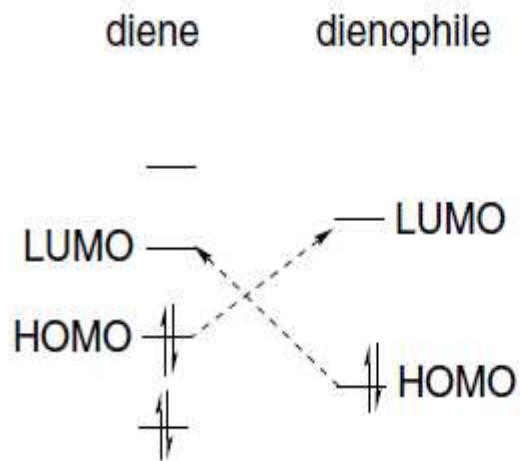
Dienophile	Relative rate ^a
Tetracyanoethene	43,000,000
1,1-Dicyanoethene	450,000
Maleic anhydride	56,000
<i>p</i> -Benzoquinone	9,000
<i>Z</i> -1,2-Dicyanoethene	91
<i>E</i> -1,2-Dicyanoethene	81
Dimethyl fumarate	74
Dimethyl maleate	0.6
Methyl acrylate	1.2
Cyanoethene	1.0

Реакційна здатність заміщених бутадієнів

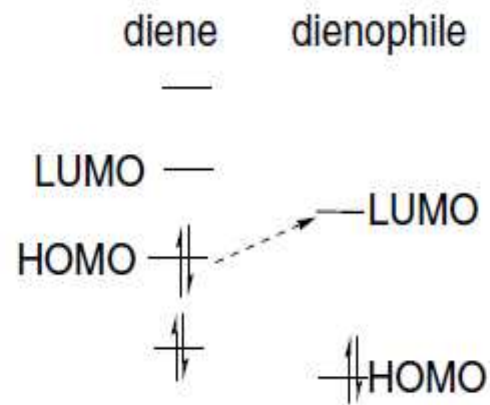
Table 10.2. Relative Reactivity of Some Substituted Butadienes in the Diels-Alder Reaction^a

Diene Substituents	Dienophile	
	Tetracyanoethene	Maleic anhydride
None	1	1
1-Methyl	103	3.3
2-Methyl	45	2.3
1,4-Dimethyl	1,660	
1-Phenyl	385	1.65
2-Phenyl	191	8.8
1-Methoxy	50,900	12.4
2-Methoxy	1,750	
1,4-Dimethoxy	49,800	
Cyclopentadiene	2,100,000	1,350

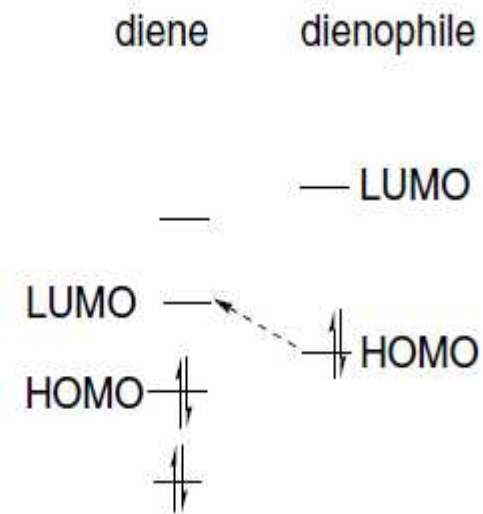
Реакція Дільса-Альдера

I. Unperturbed system
Both HOMO–LUMO interactions
are comparable, but weak

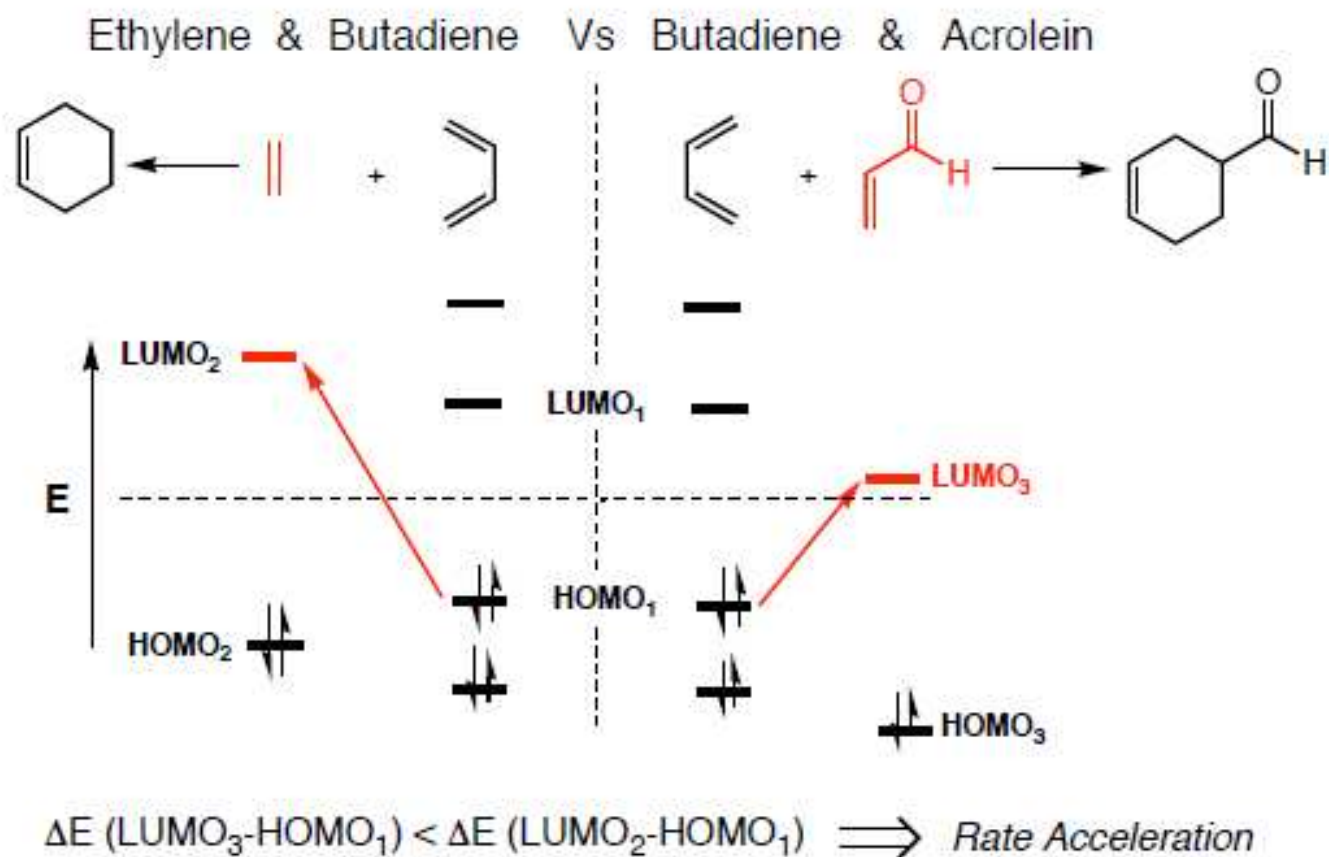

II. Normal electron demand; diene
HOMO and dienophile LUMO
interactions are dominant

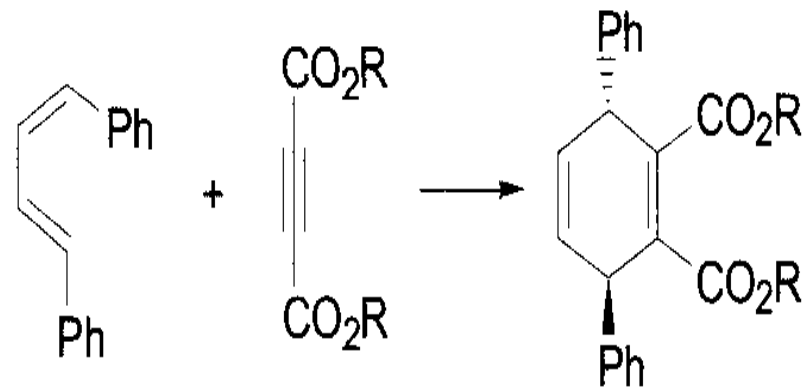
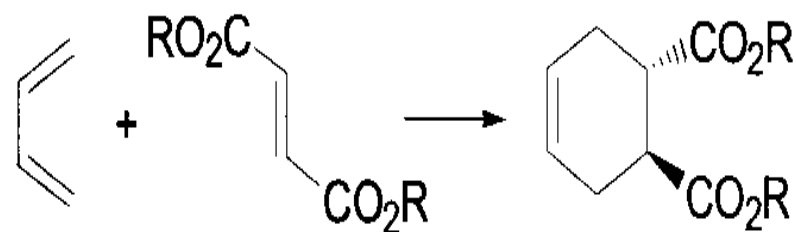
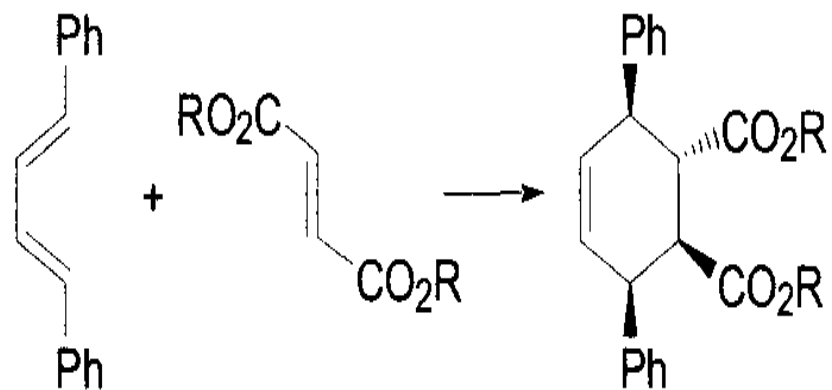
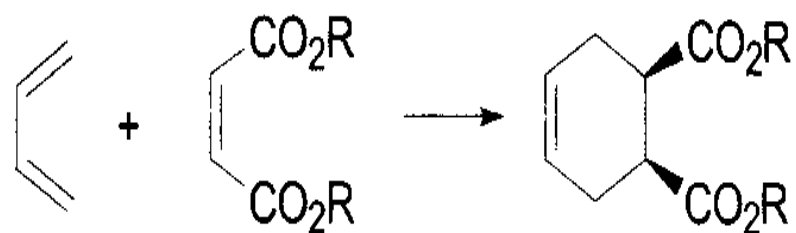
III. Inverse electron demand;
diene LUMO and dienophile
HOMO are dominant

Реакція Дільса-Альдера

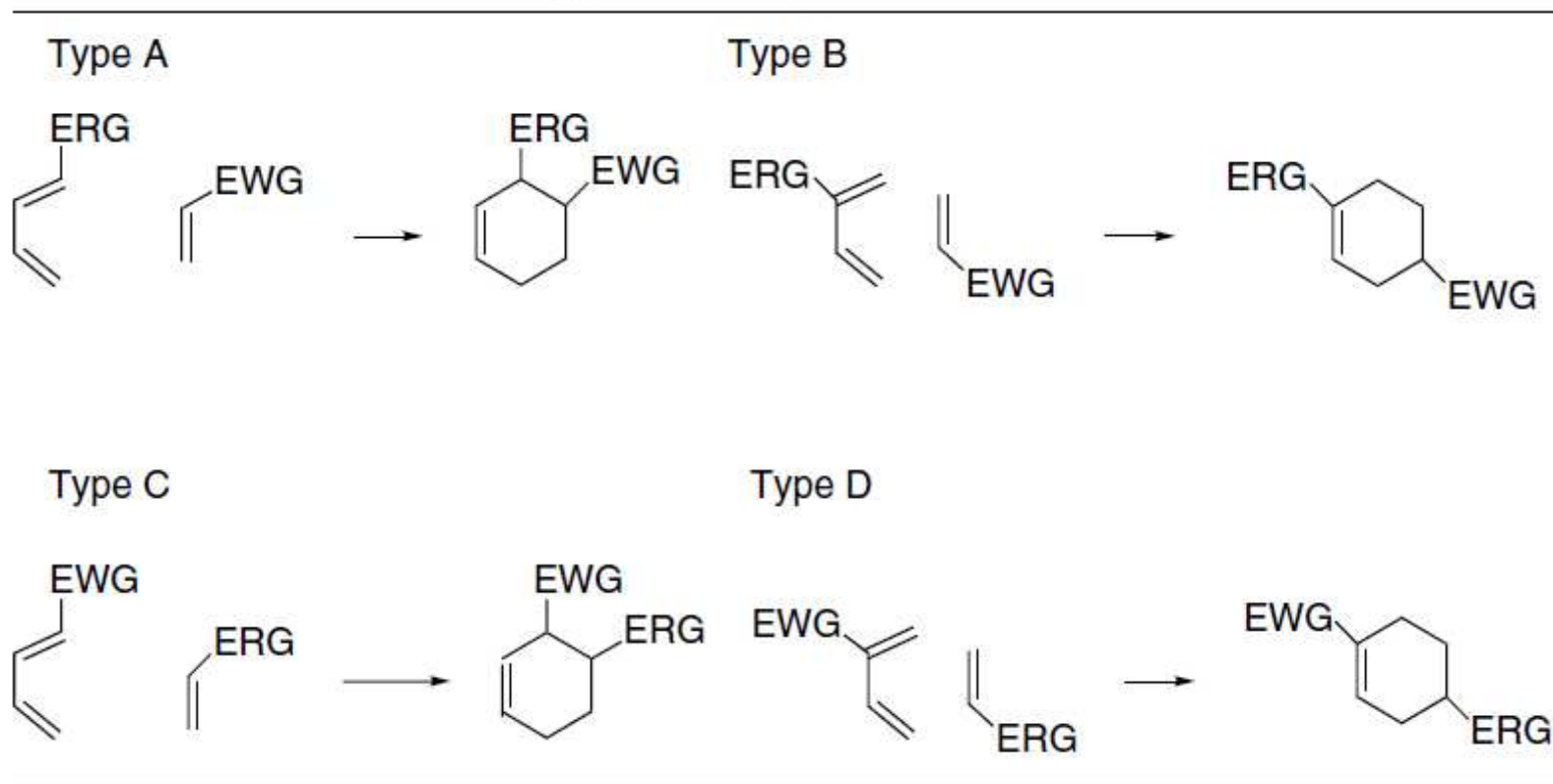
Стеро- та регіоселективність

2.10

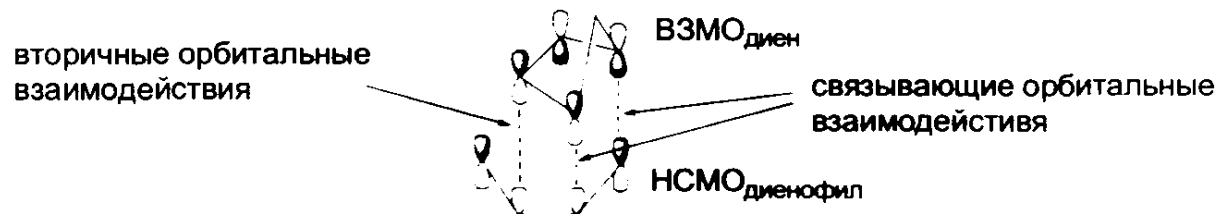
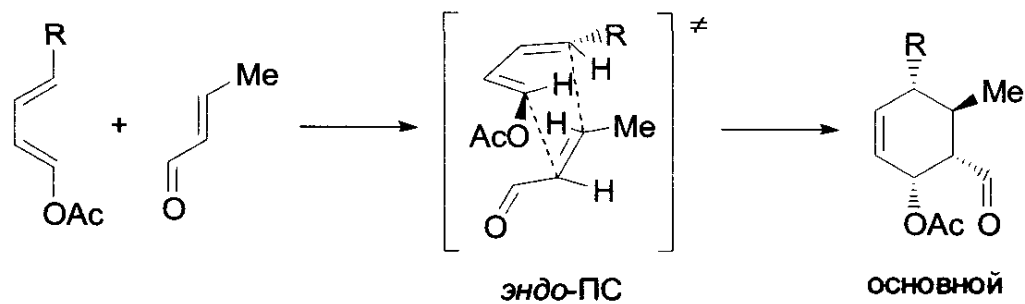
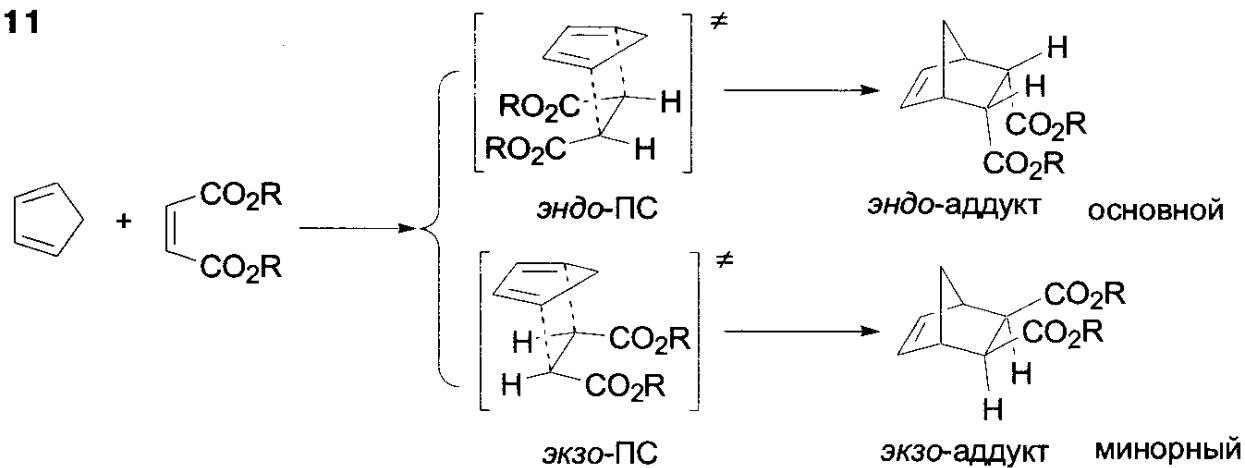
Стереоселективність

Scheme 10.3. Regioselectivity of the Diels-Alder Reaction

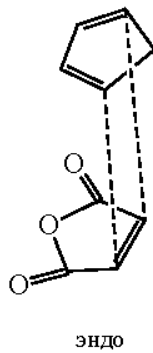
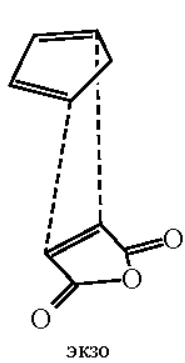
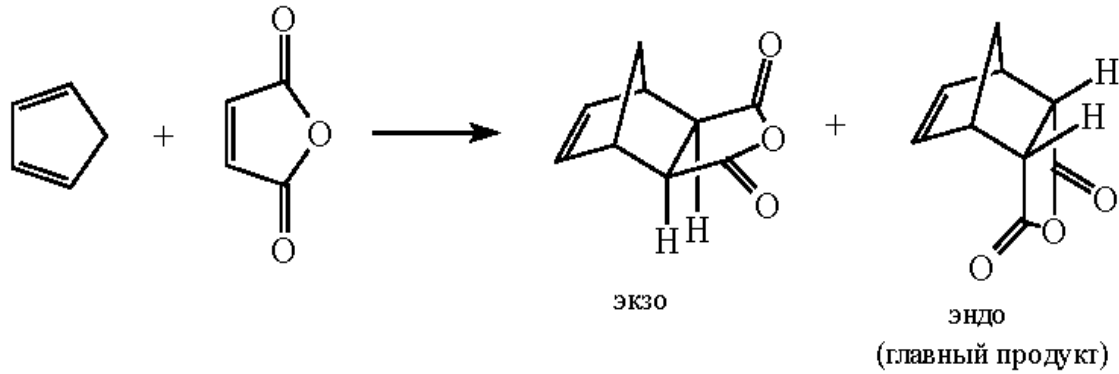

Реакція Д-А (ендо-правило Альдера –правило накопичення ненасиченості)

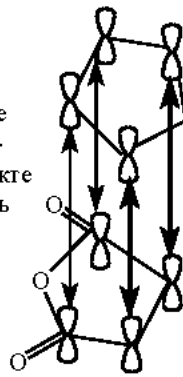
на 22.11

Эндо- і екзо-адукти

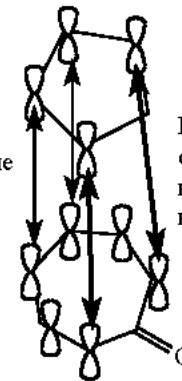
Вторичные связывающие взаимодействия. В продукте реакции здесь связей не будет

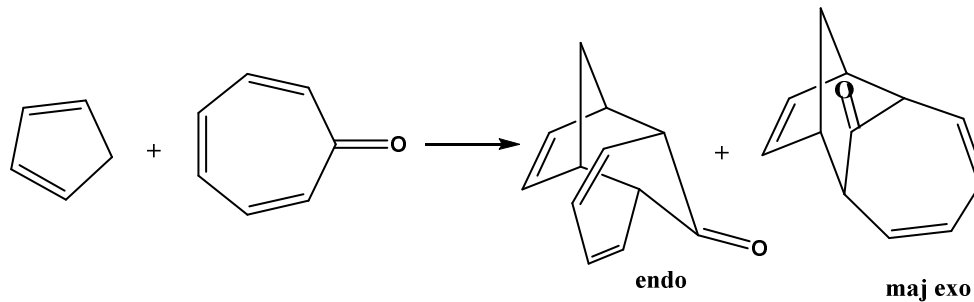
Диен (ВЗМО)
Первичные связывающие взаимодействия. В продукте реакции связи будут здесь

ЛUMO диена (НСМО)

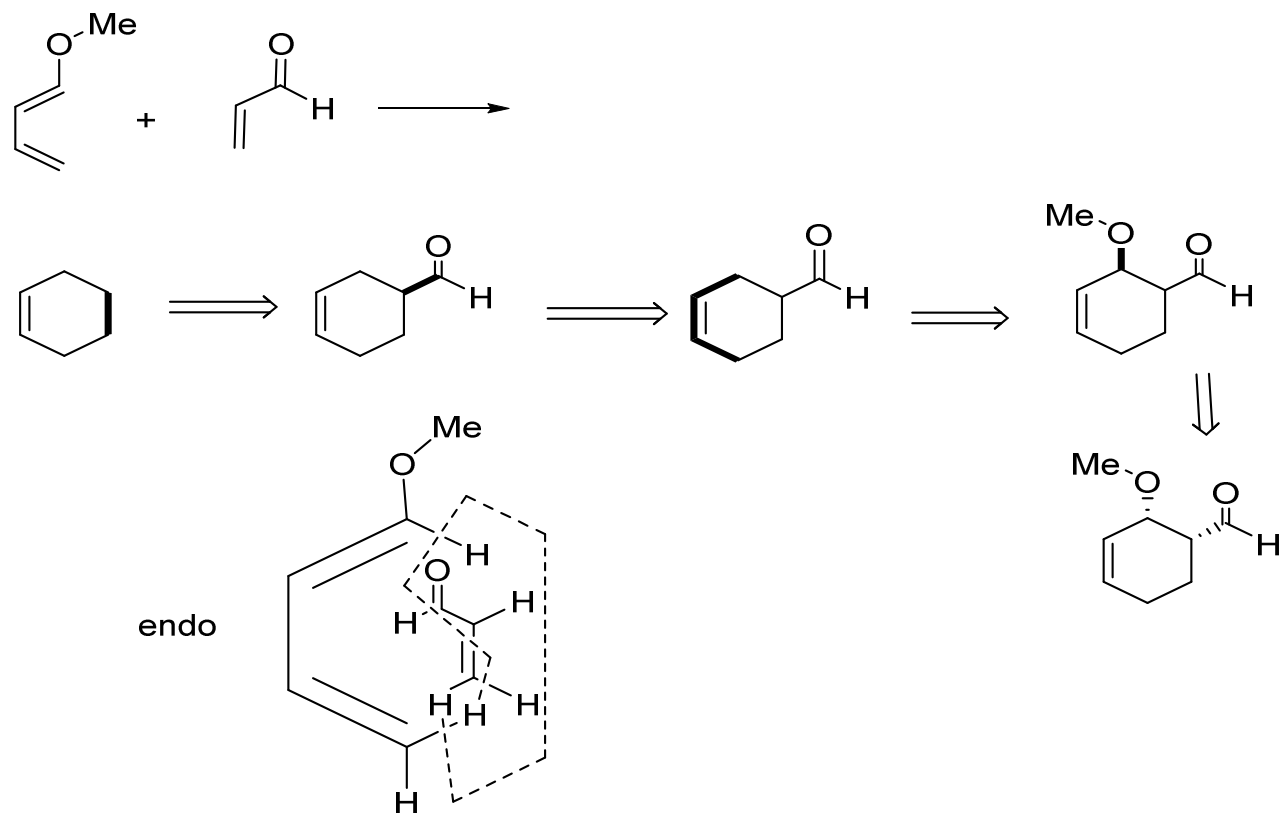
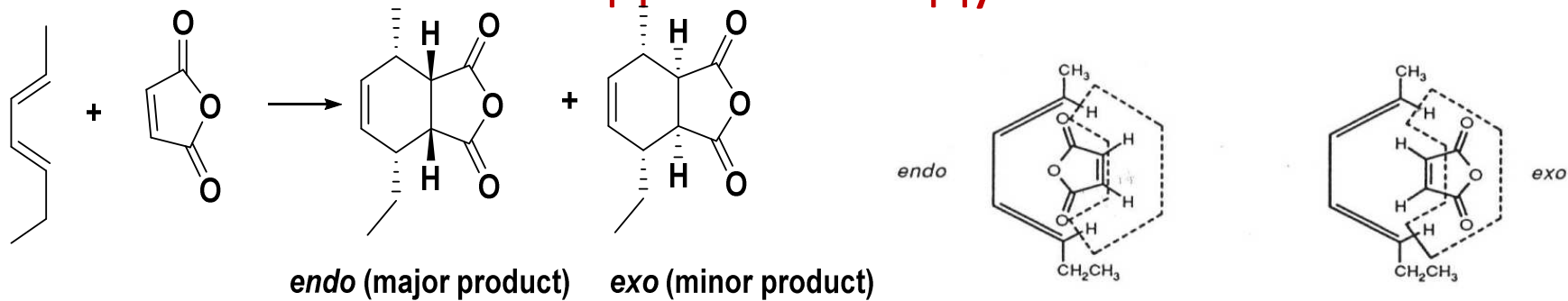
Вторичные разрыхляющие взаимодействия.

Первичные связывающие взаимодействия.

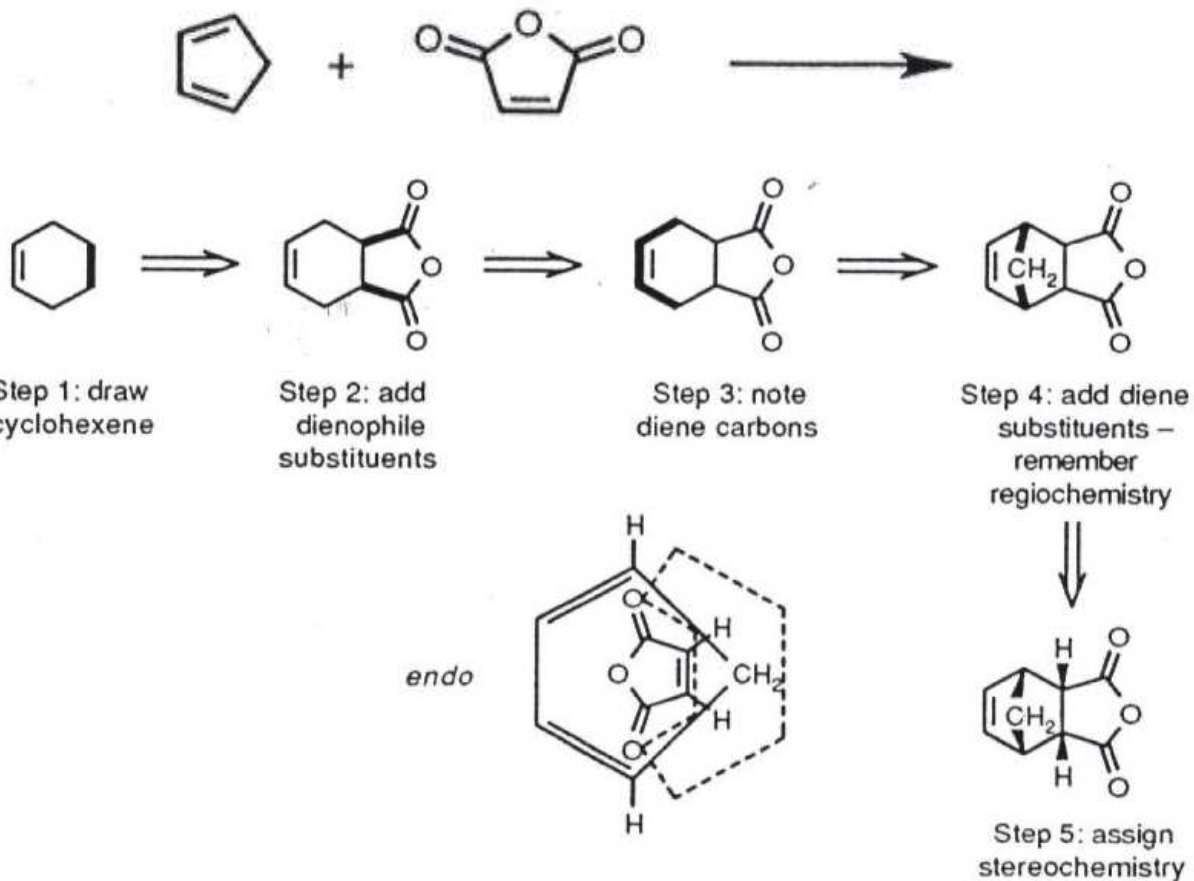

Ендо- і екзо-адукти

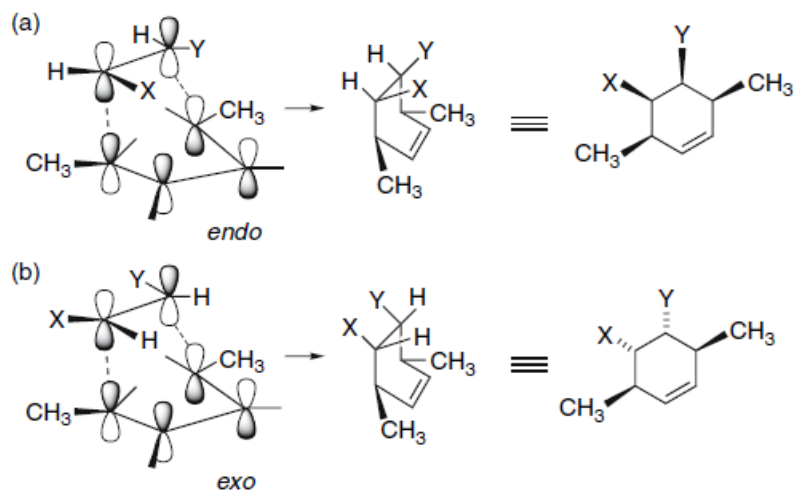
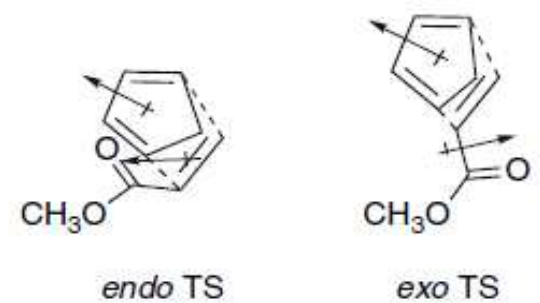
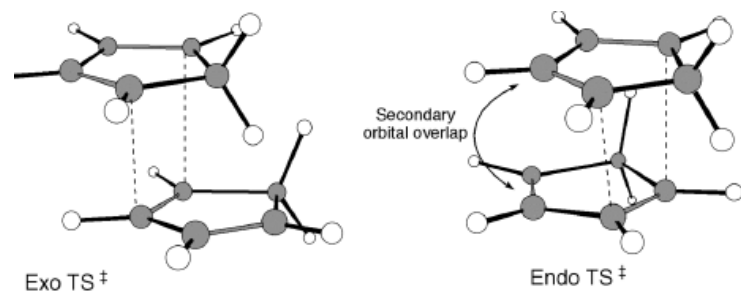
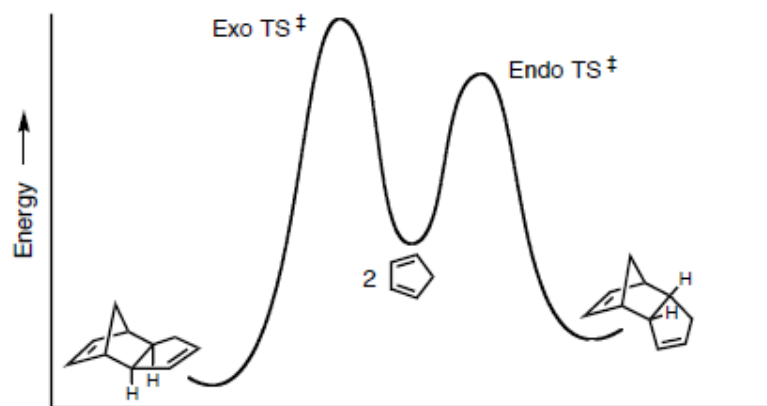
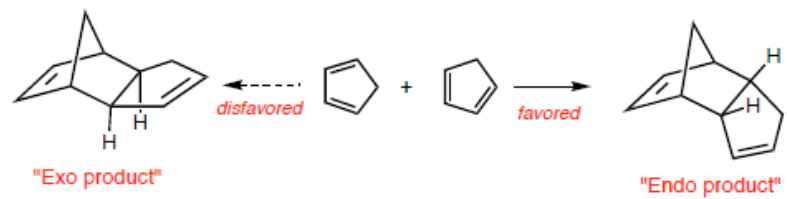

Ендо- і екзо-адукти

1,3-Cyclopentadiene + maleic anhydride.

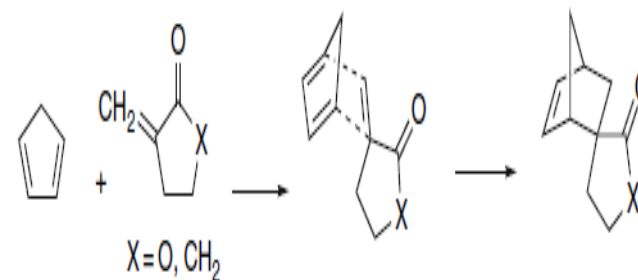
Ендо- і екзо-адукти

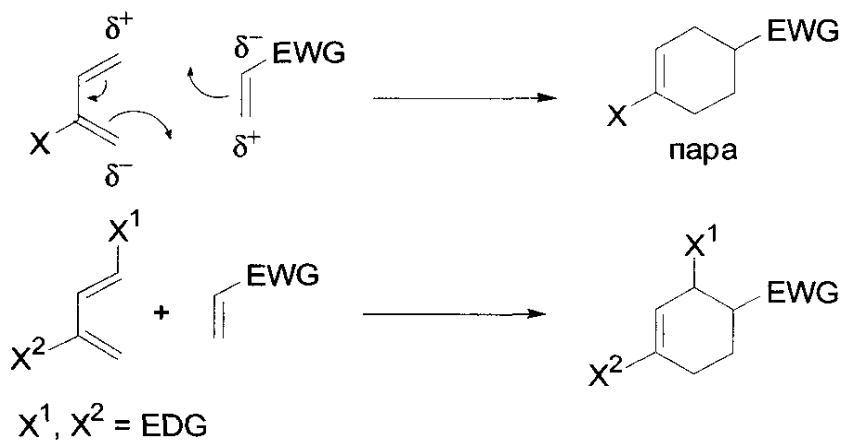
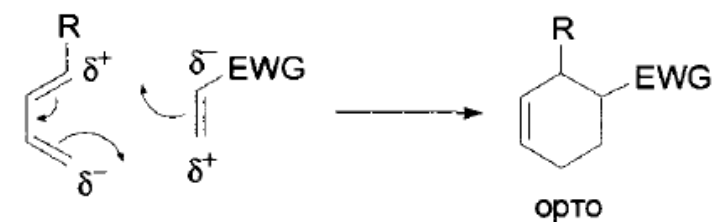
Ендо- і екзо-адукти

Table 6.1. *Endo:Exo* Stereoselectivity toward Cyclopentadiene

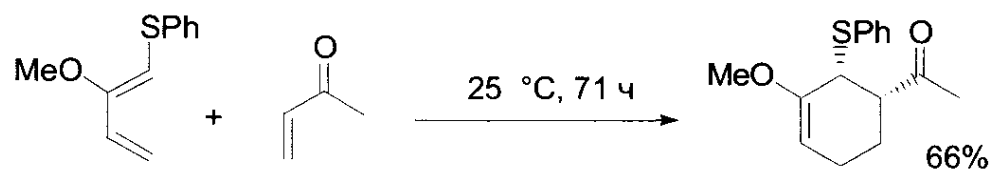
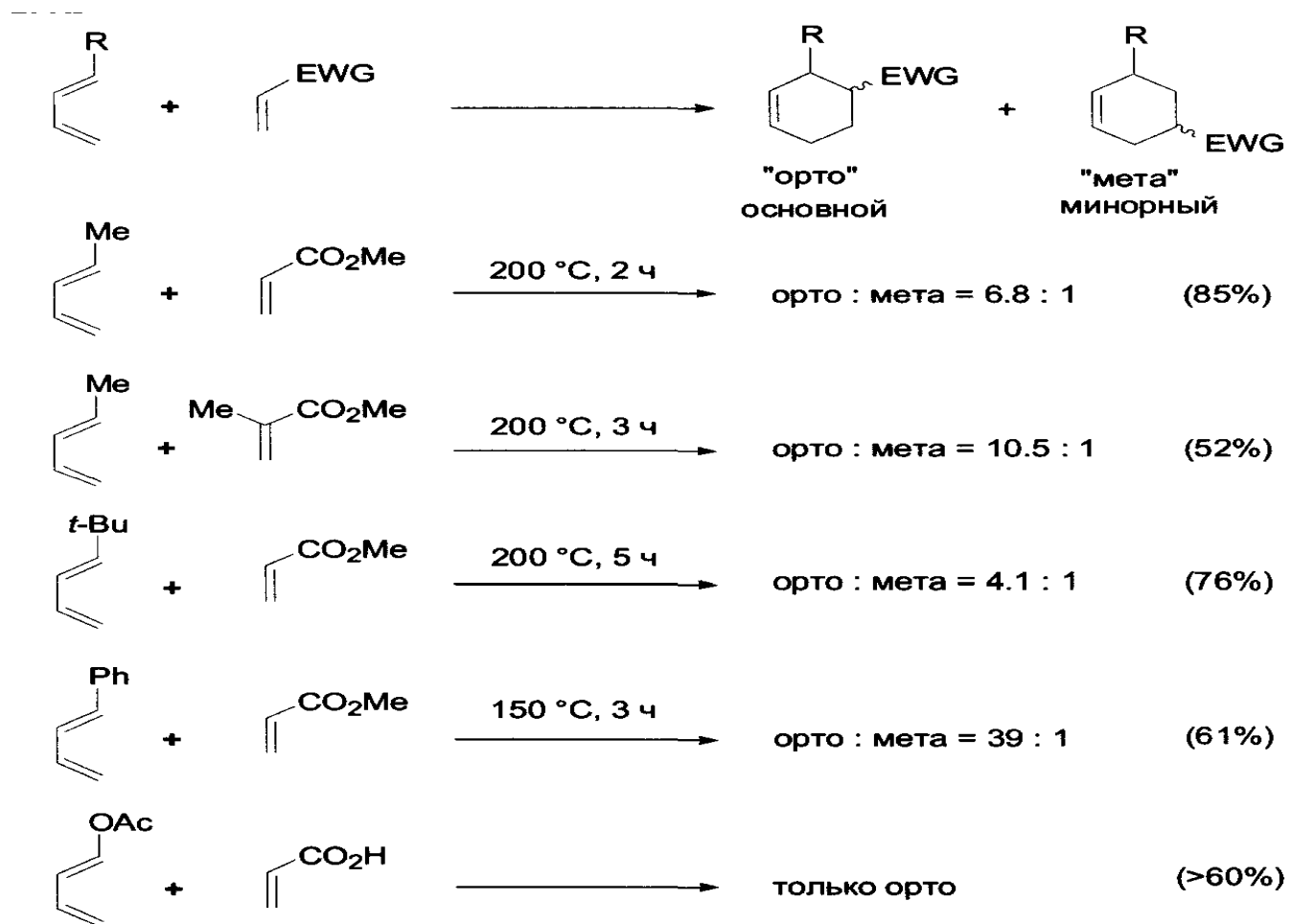
Dienophile	<i>Endo:exo</i> ratio
$\text{CH}_2=\text{CHCH}=\text{O}^{\text{a}}$	80:20
$\text{CH}_2=\text{CHCOCH}_3^{\text{a}}$	82:18
$\text{CH}_2=\text{CHCO}_2\text{CH}_3^{\text{b}}$	73:27
$\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_3)\text{CO}_2\text{CH}_3^{\text{b}}$	30:70
$\text{CH}_3\text{CH}=\text{CHCO}_2\text{CH}_3^{\text{b}}$	52:48
$\text{CH}_2=\text{CHSO}_2\text{CH}_3^{\text{c}}$	75:25
$\text{CH}_2=\text{CHPO}(\text{OCH}_3)_2^{\text{d}}$	55:45
$\text{CH}_2=\text{CHCN}^{\text{e}}$	58:42
$\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_3)\text{CN}^{\text{e}}$	12:88
$\text{CH}_3\text{CH}=\text{CHCN}^{\text{e}}$	34:66

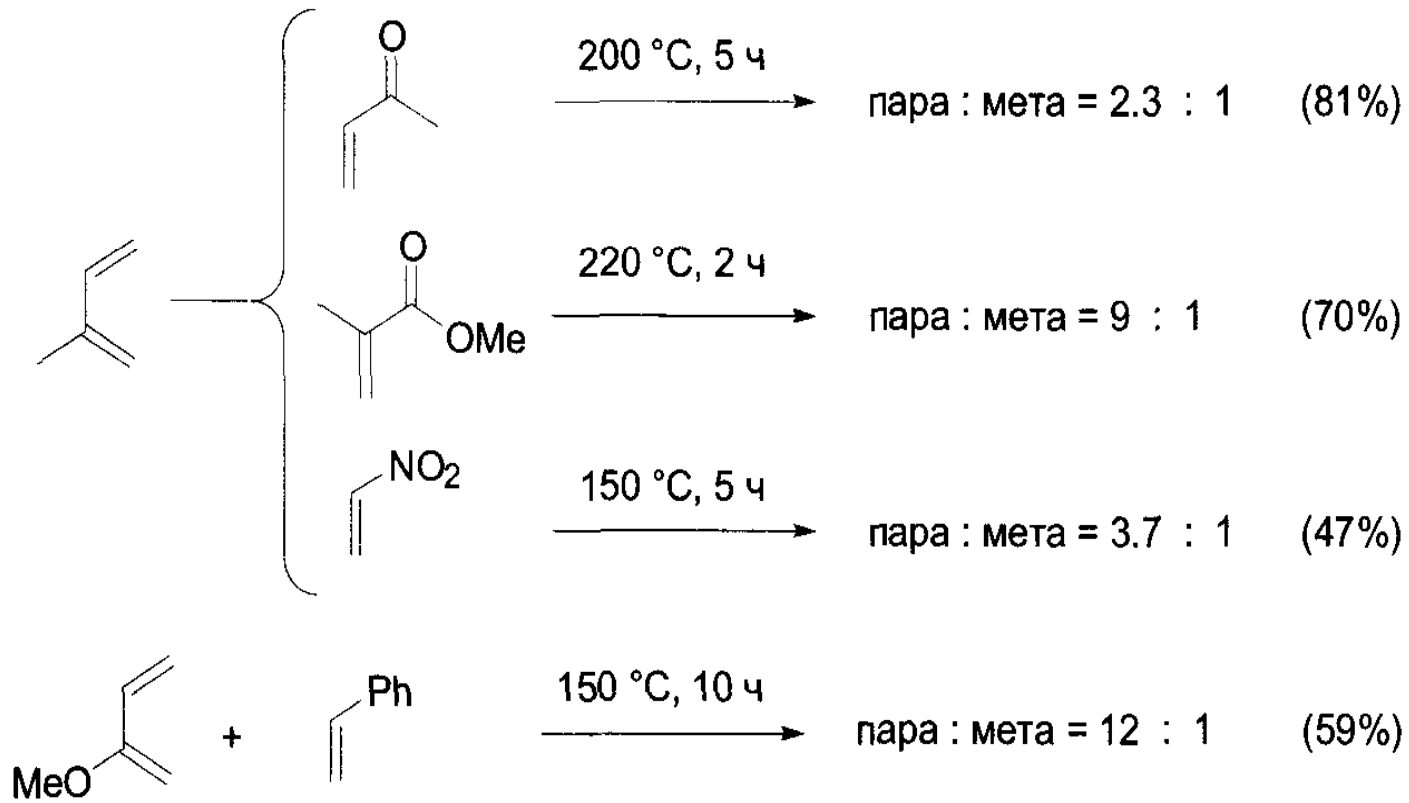
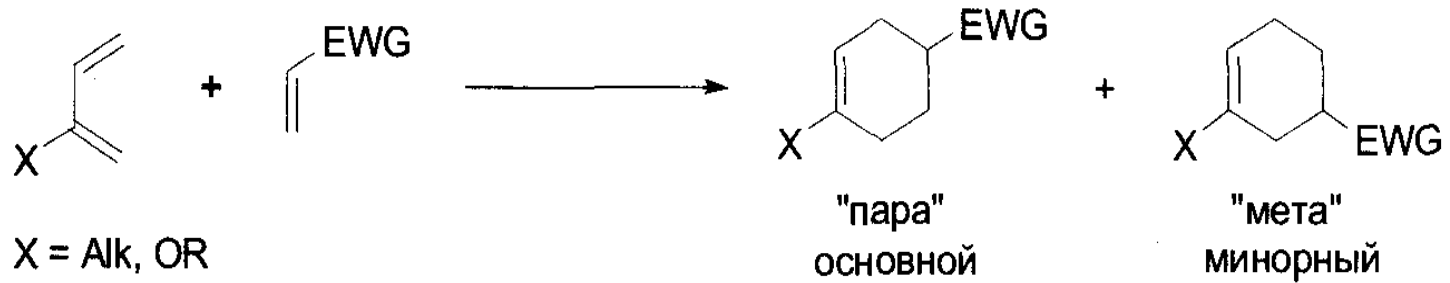
Exo-adduct

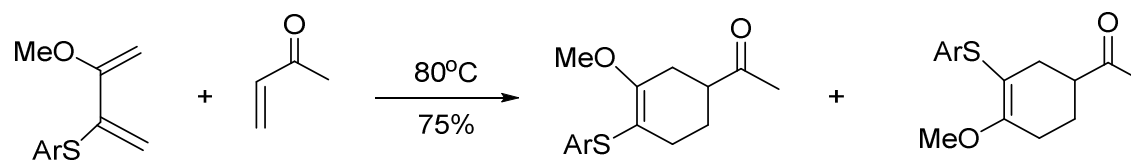
Регіоселективність реакції

Реакція Д-А

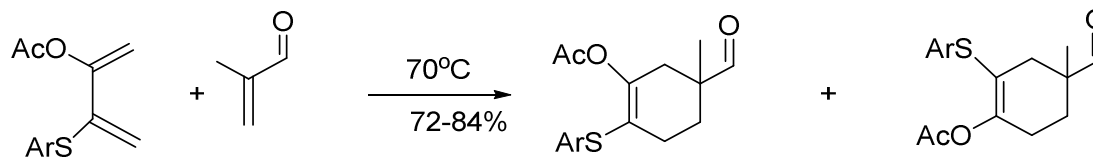

Реакція Д-А

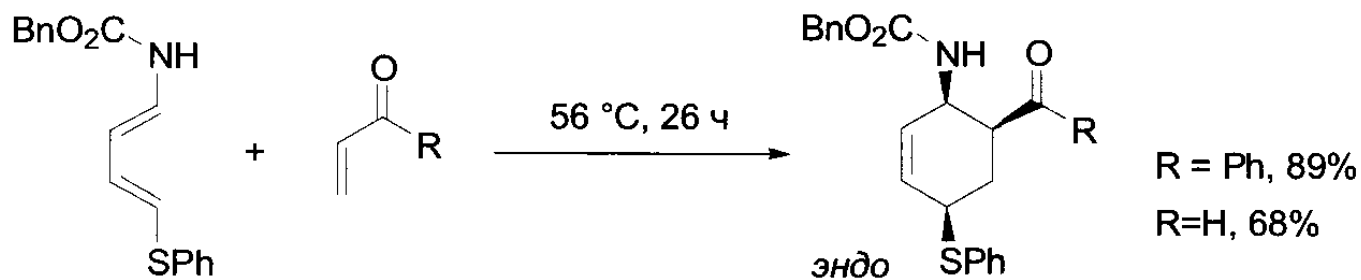
Ar = Ph 4:1

Ar = p-ClC₆H₄ 1.5:1

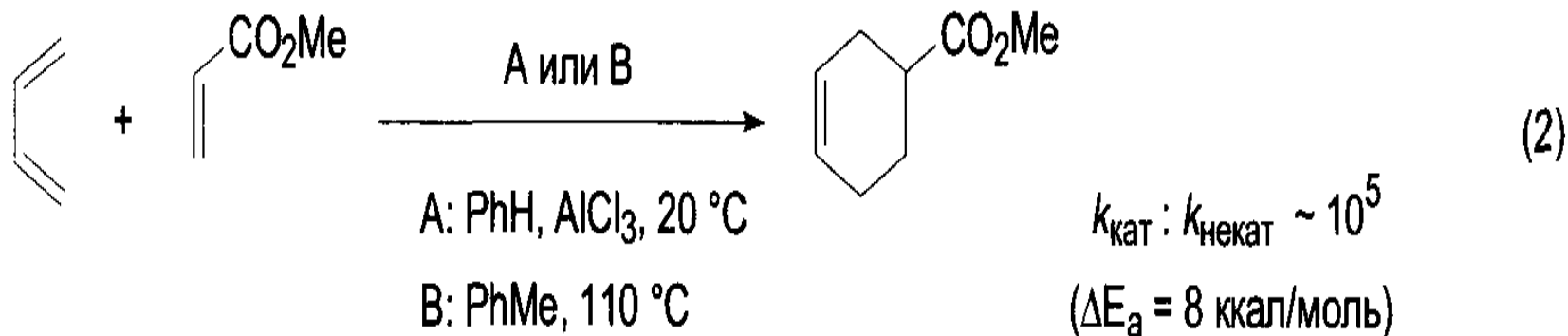
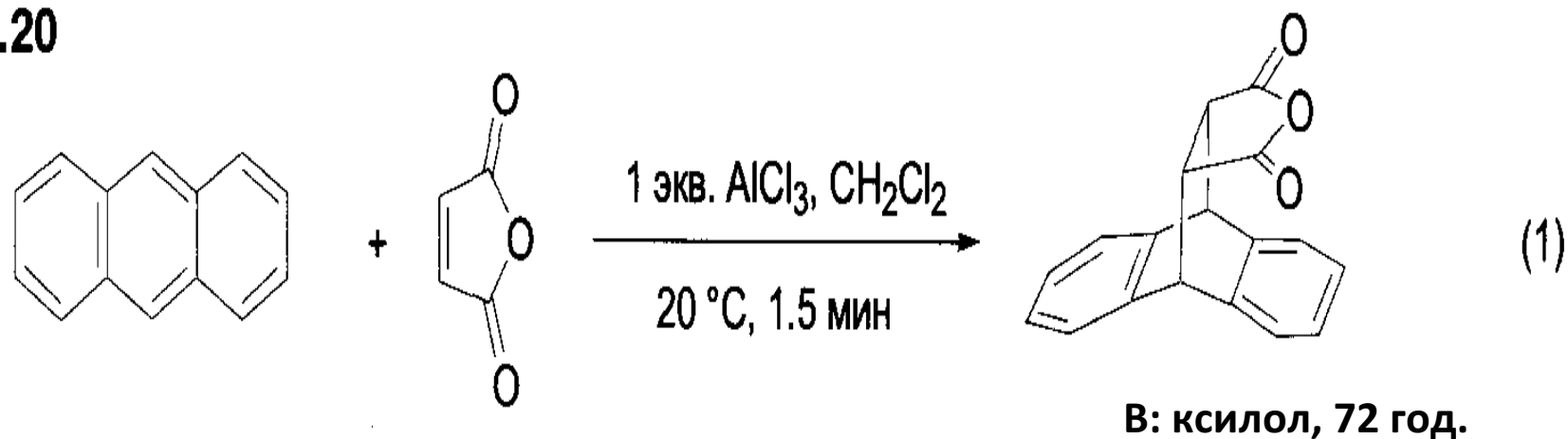
Ar = Ph 9:1

Ar = p-OMeC₆H₄ 13:1

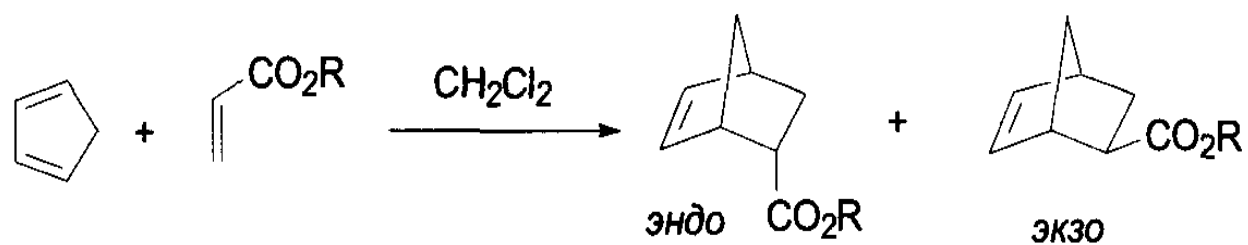
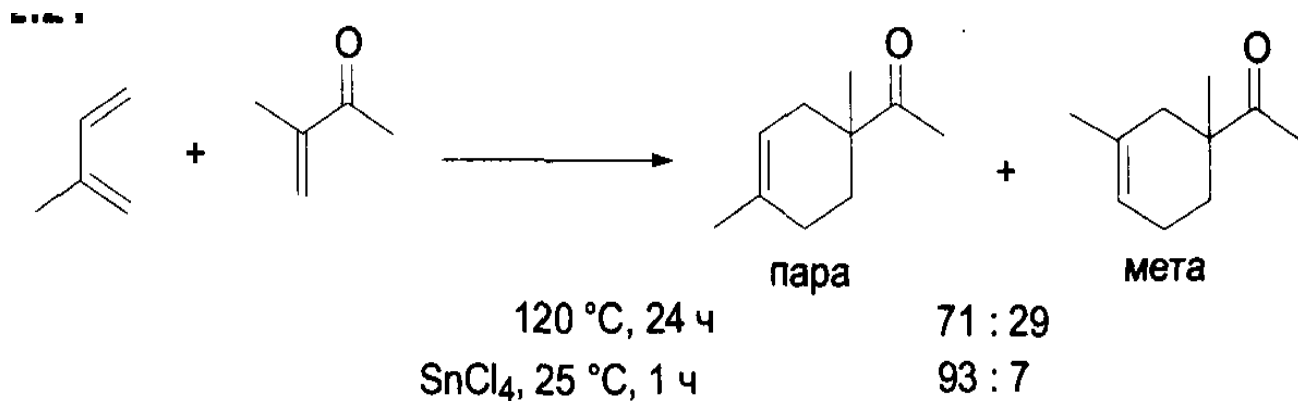

Кислоти Льюїса як каталізатори в реакції Д-А

2.20

Регіоселективність реакції Д-А у присутності кислот Льюїса

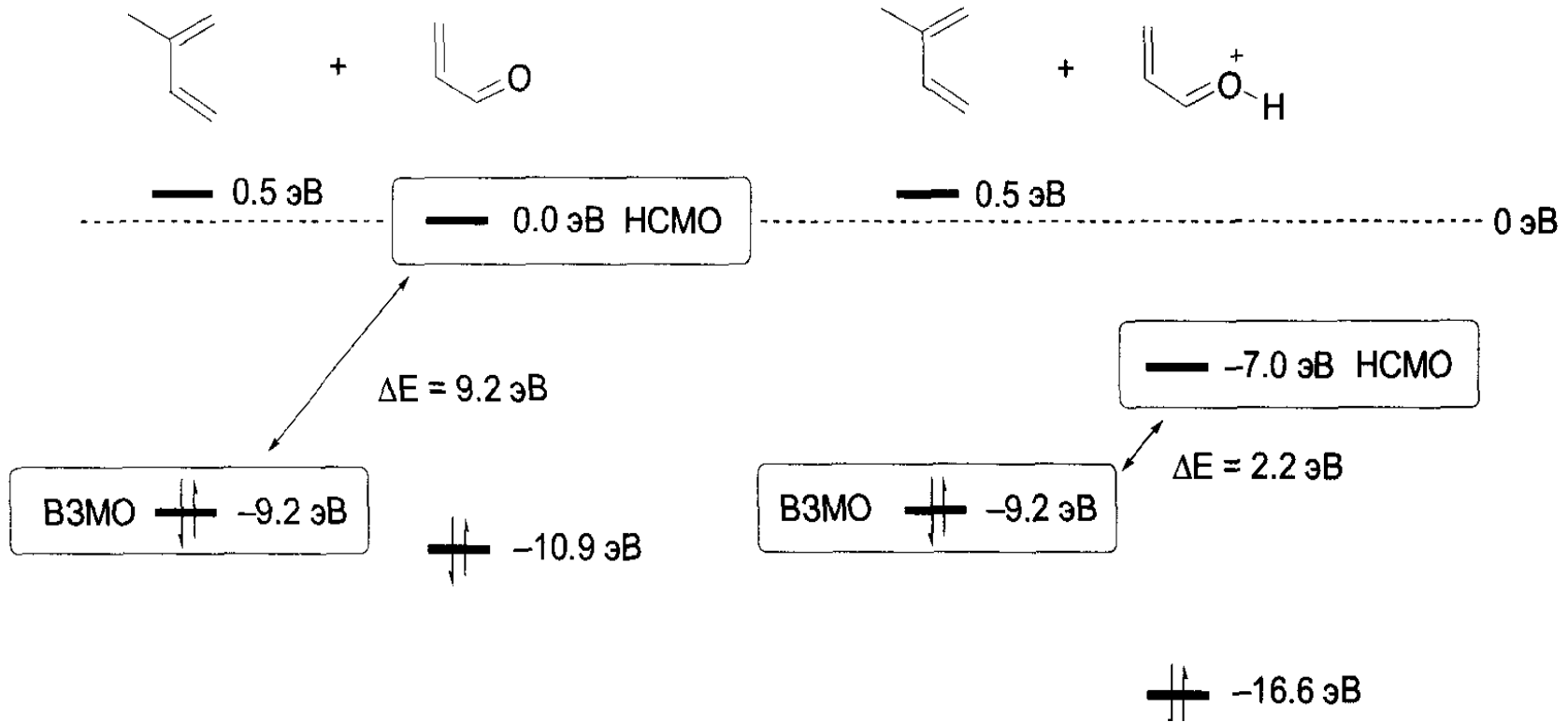
0 °C, 67 ч, 51% 82 : 18
LA (BF₃, AlCl₃, SnCl₄, TiCl₄), -70 °C, 1-2 ч, 66-91% >95 : <5

Енергії граничних орбіталей

Расчет методом AM1

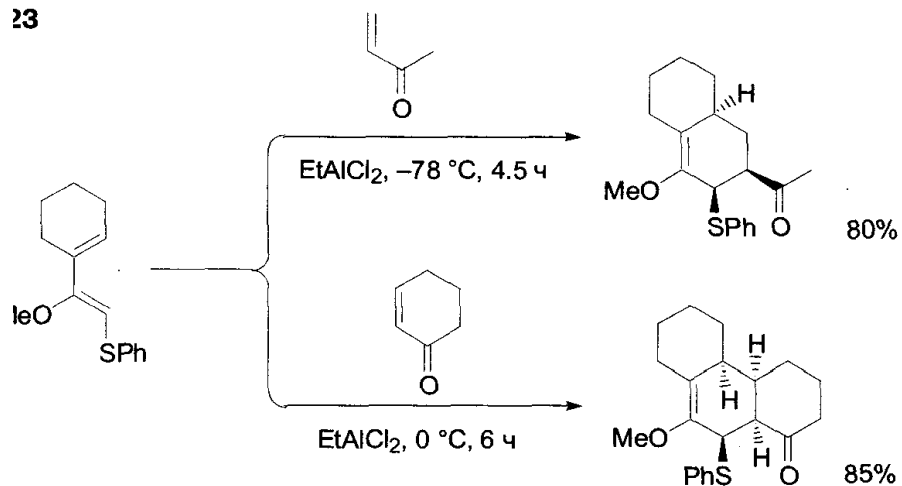
некатализируемая реакция
 $VZMO_{\text{диен}}\text{-контролируемая}$

катализируемая реакция
 $HCMO_{\text{диенофил}}\text{-контролируемая}$

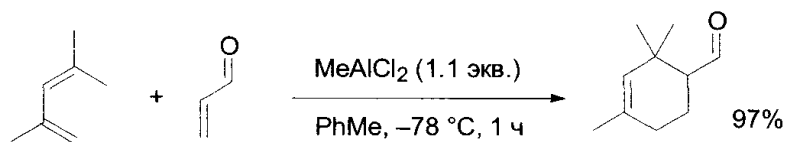

Реакція Дільса-Альдера

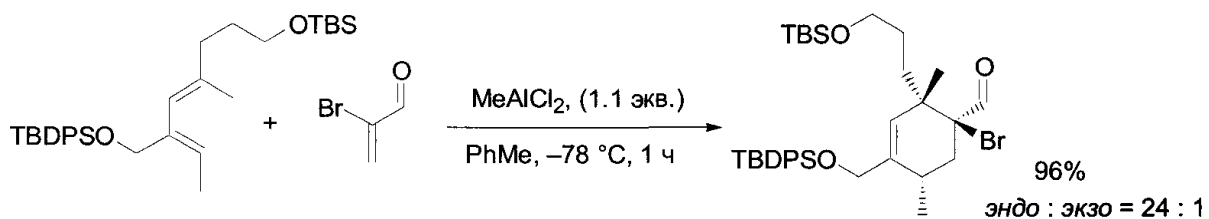
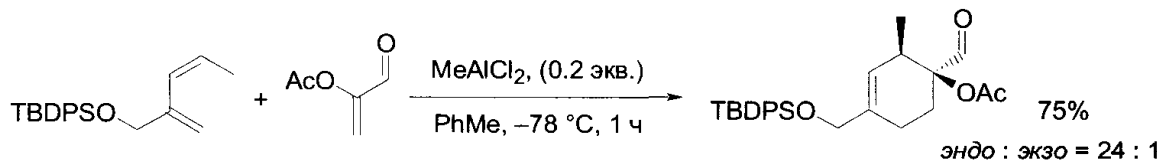
23

без каталізу. р-ція не проходить

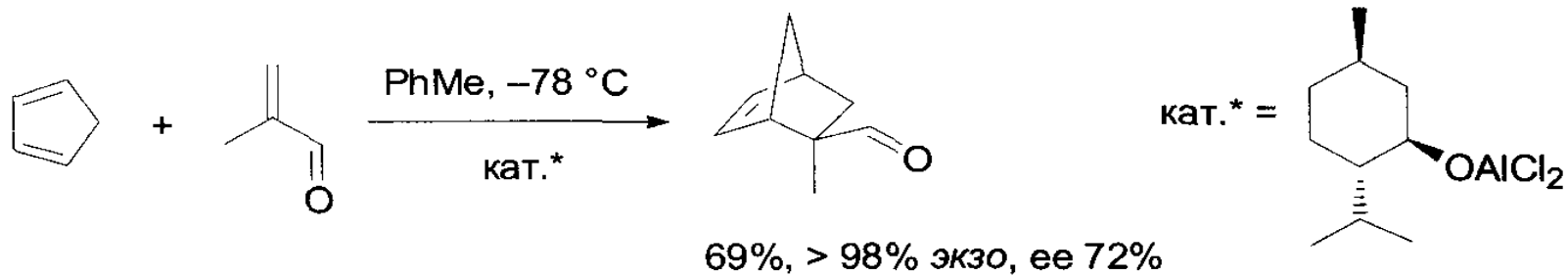
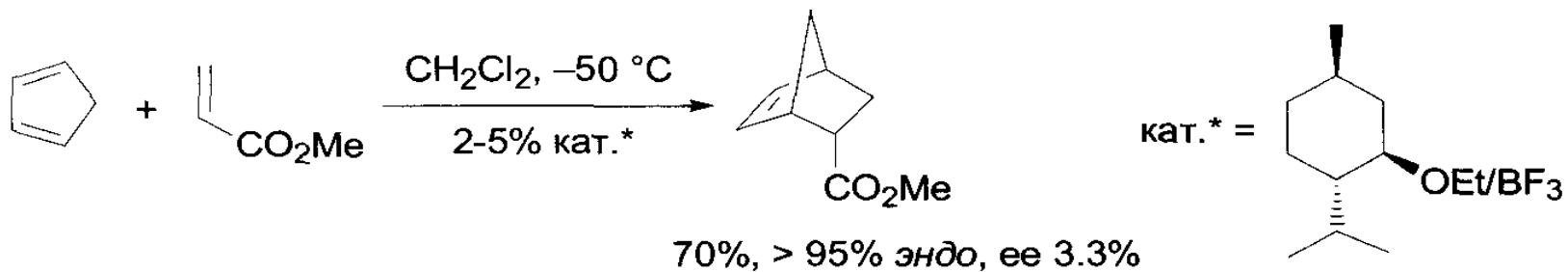
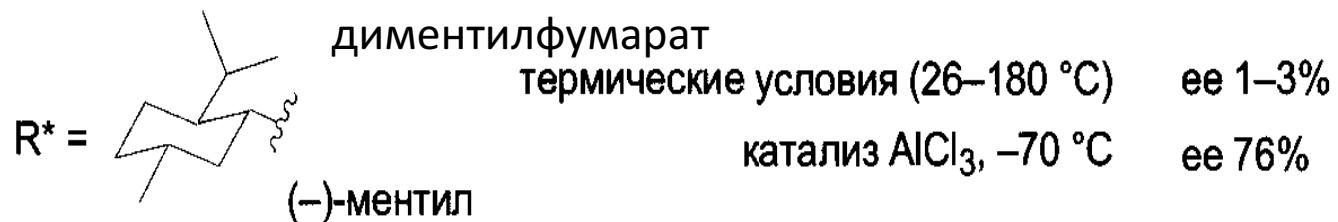
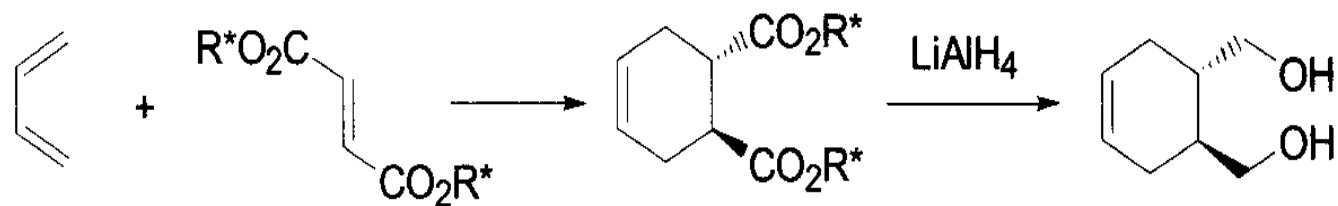

дієн неактивний без каталізу

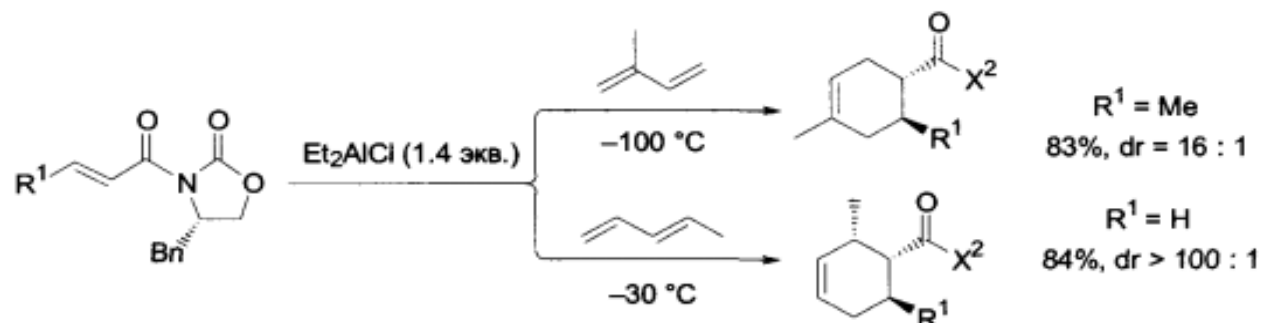
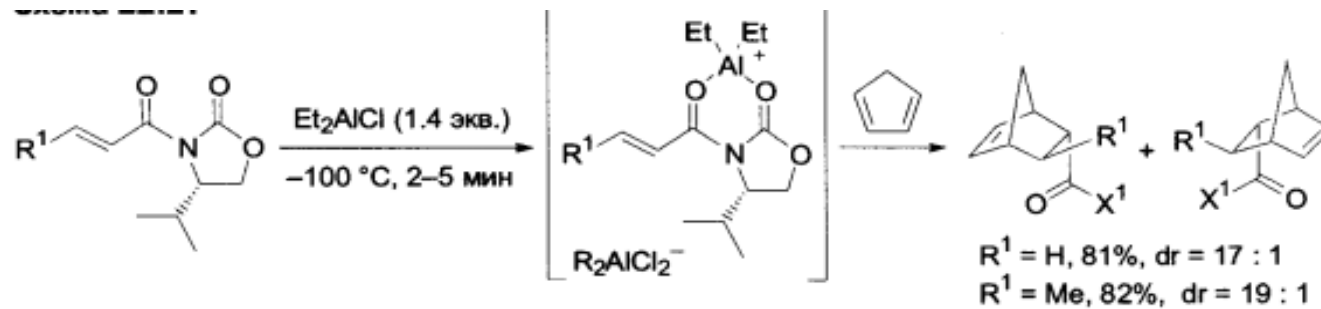
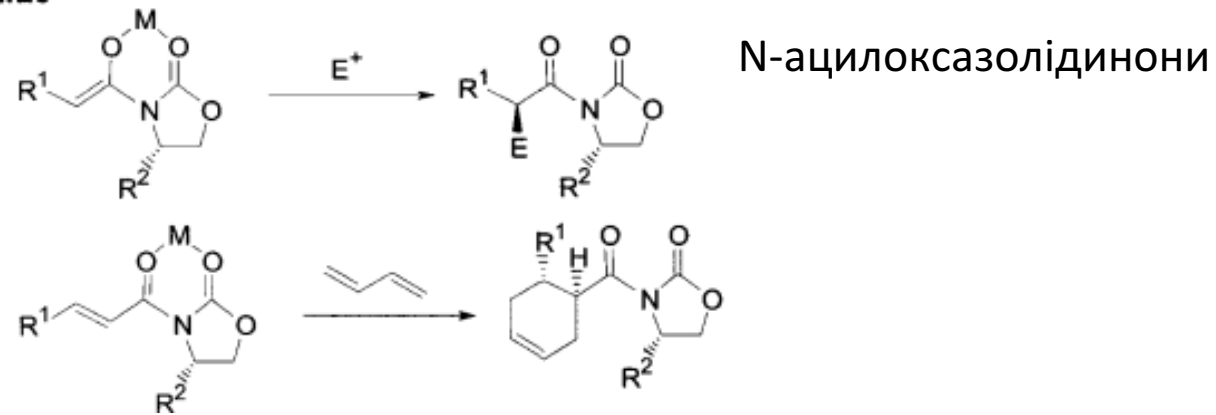

TBS = *t*-BuMe₂Si
 TBDPS = *t*-BuPh₂Si

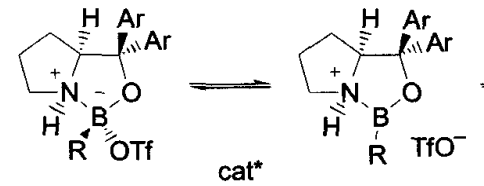
Асиметричний дієновий синтез

Асиметричний дієновий синтез

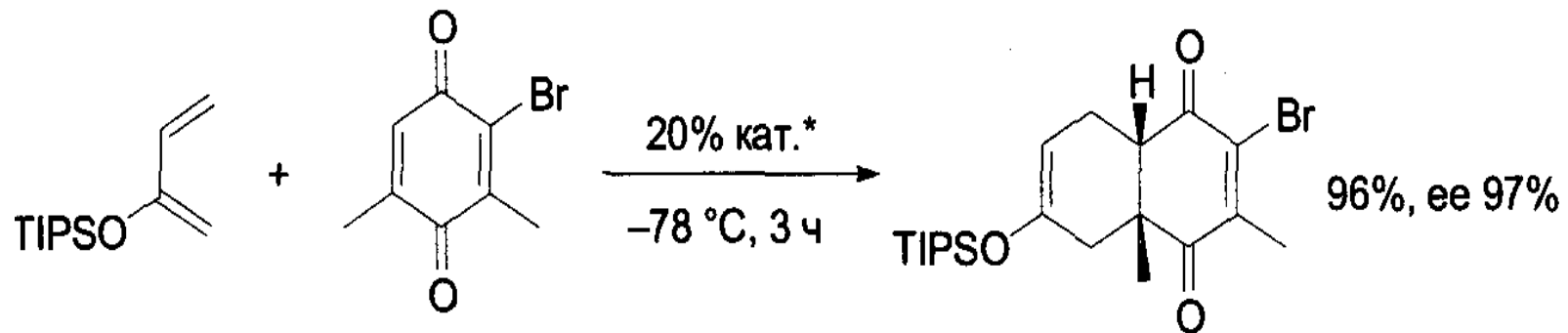
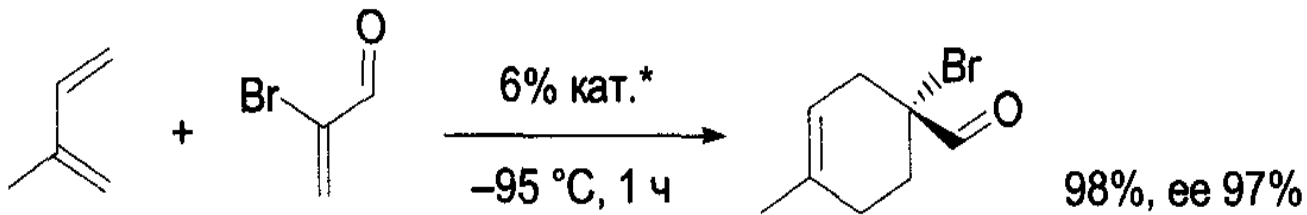
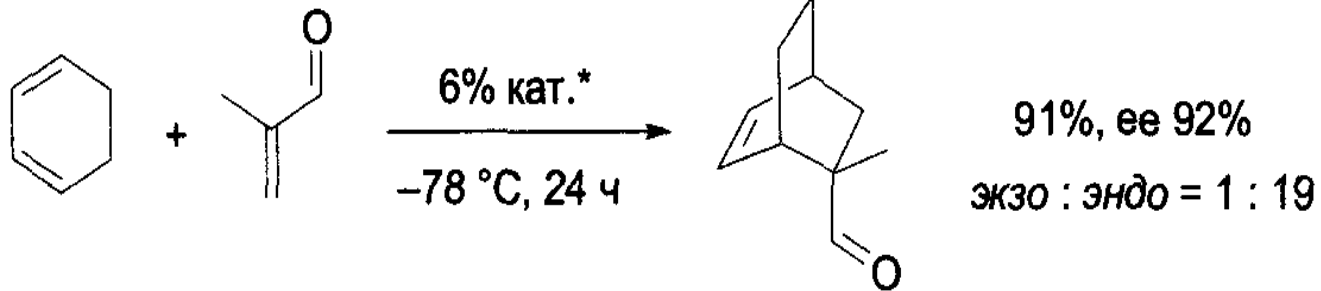

Асиметричний дієновий синтез

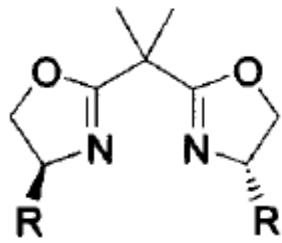

хіральна к-та Льюїса

32

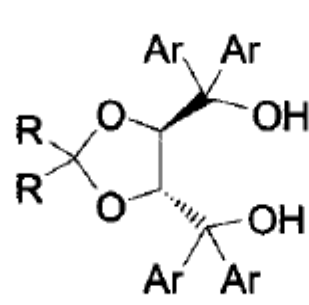

Асиметричний дієновий синтез

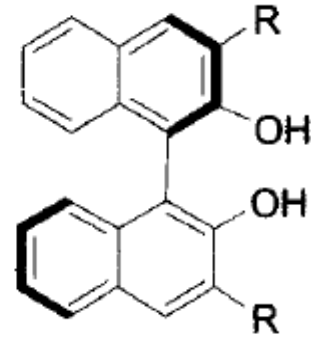
A

біс-оксазолін

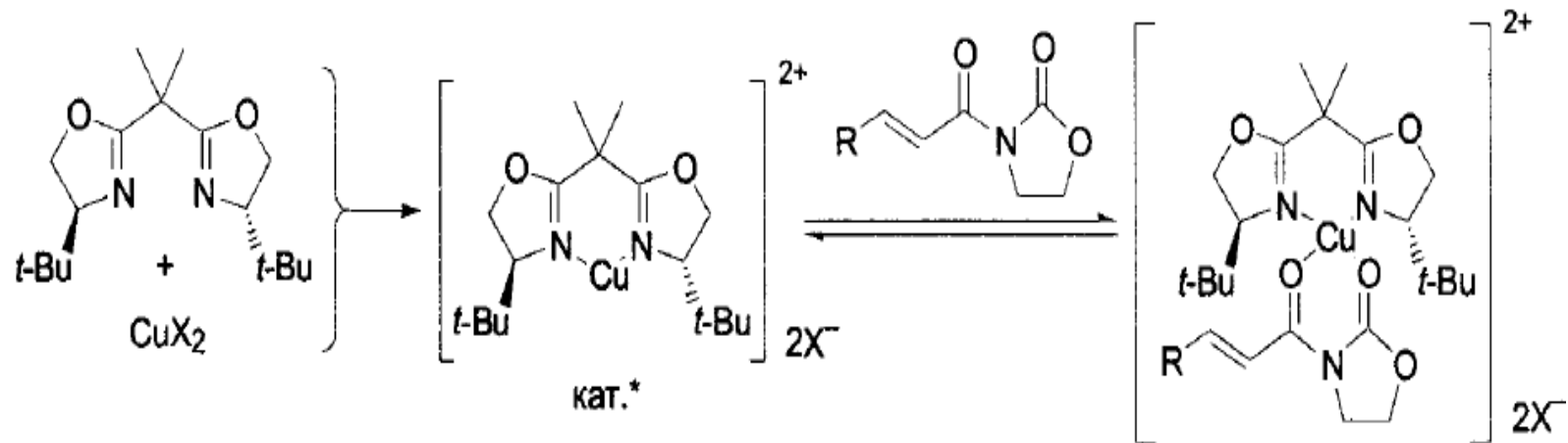
B

оксолани

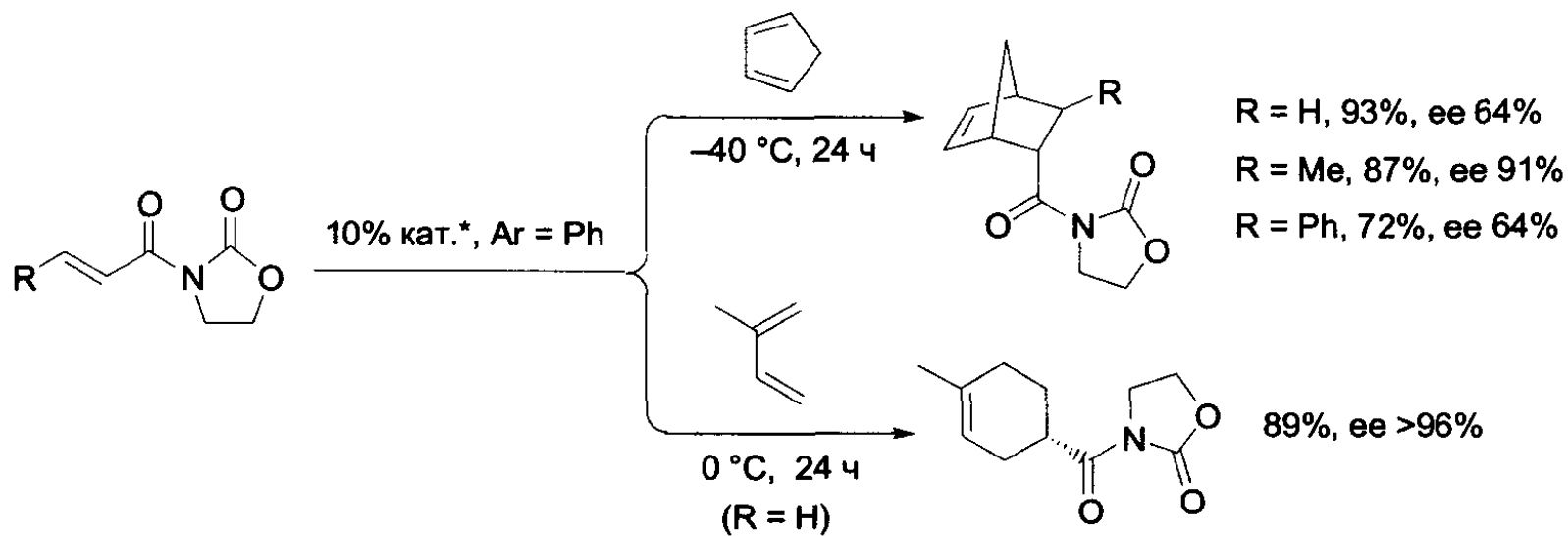
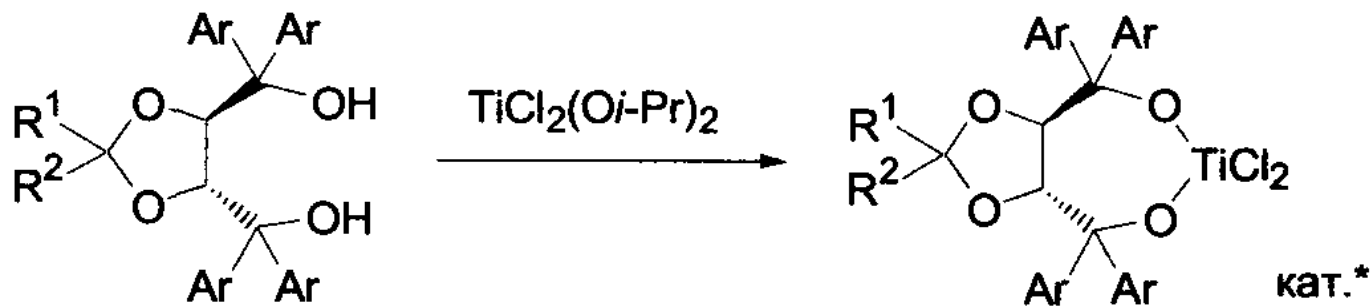

C

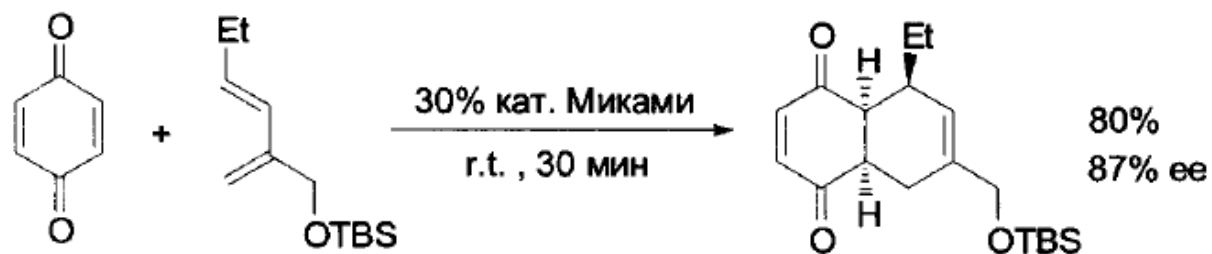
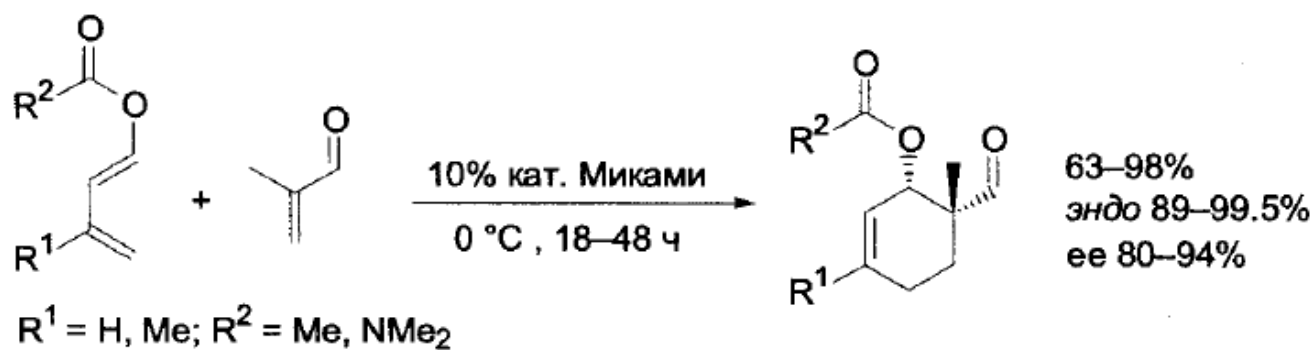
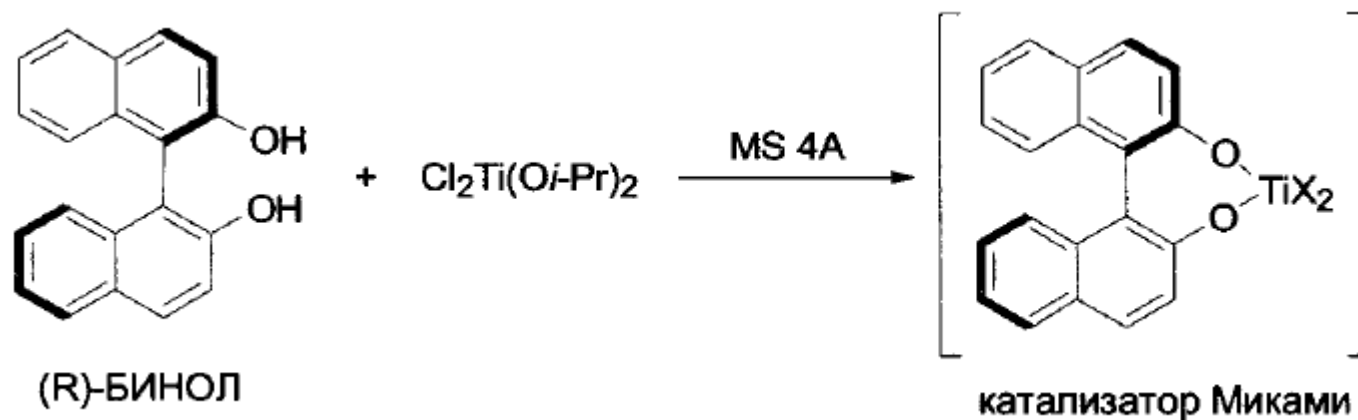
бінафтол

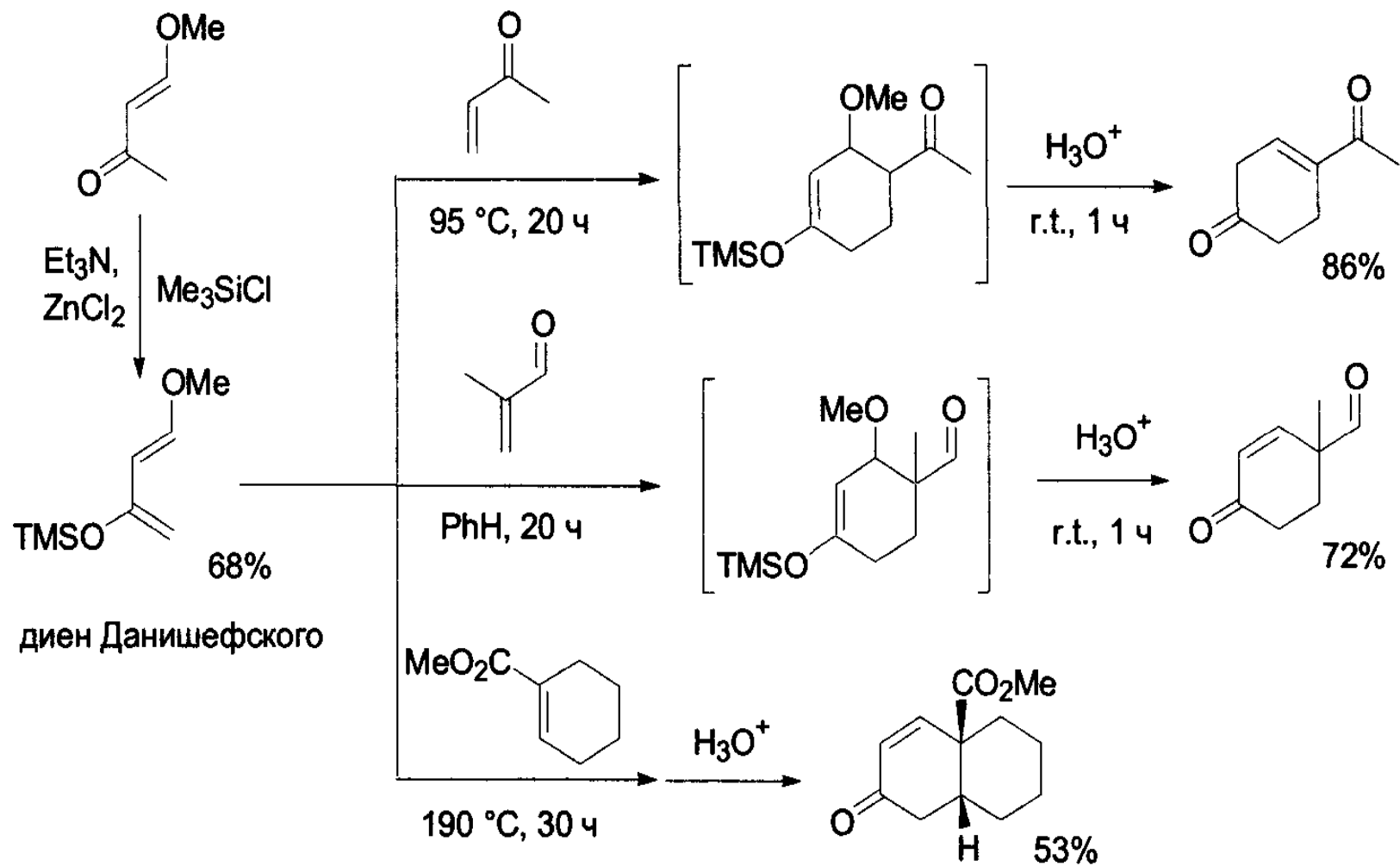
Асиметричний дієновий синтез

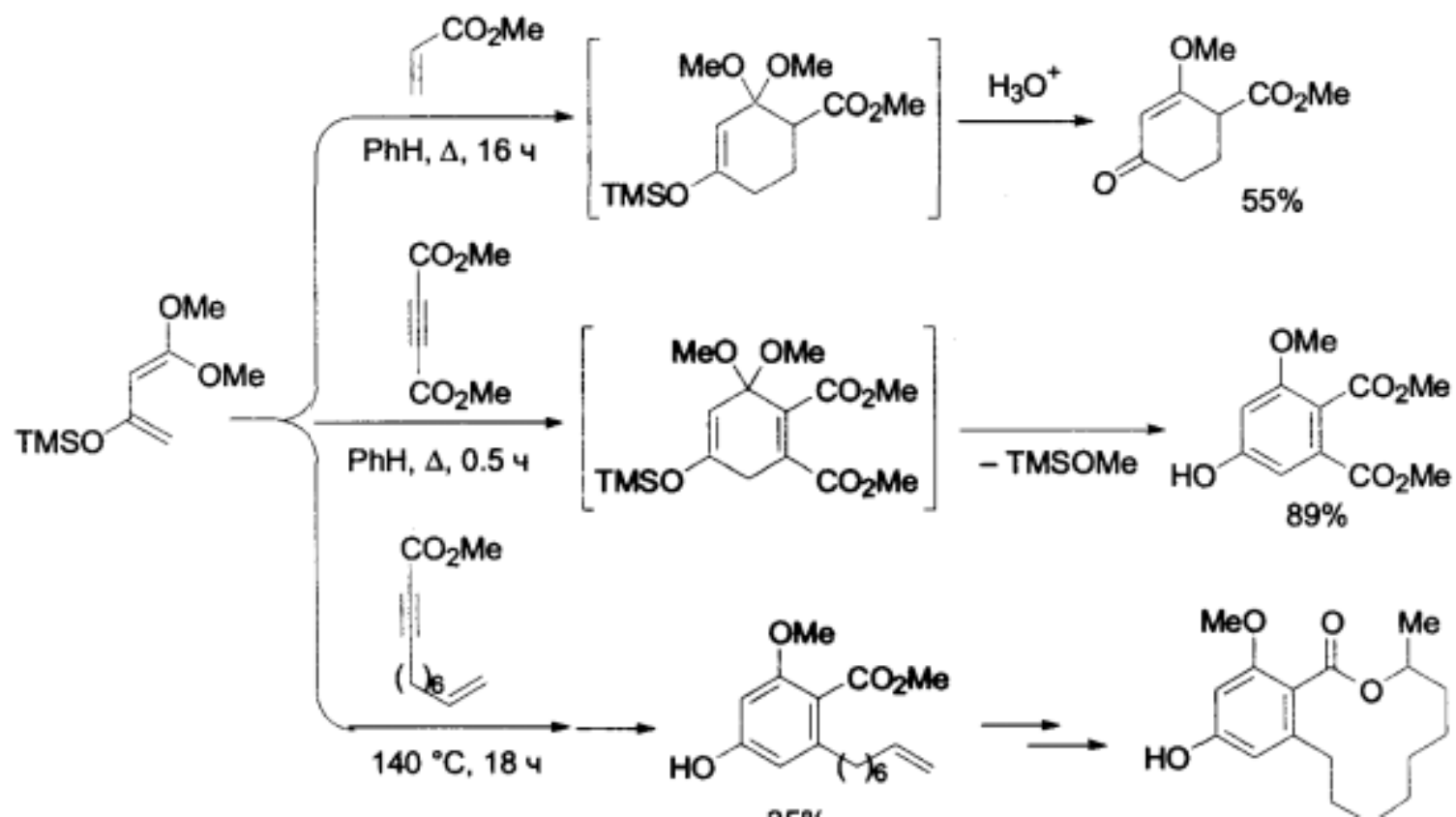
Асиметричний дієновий синтез

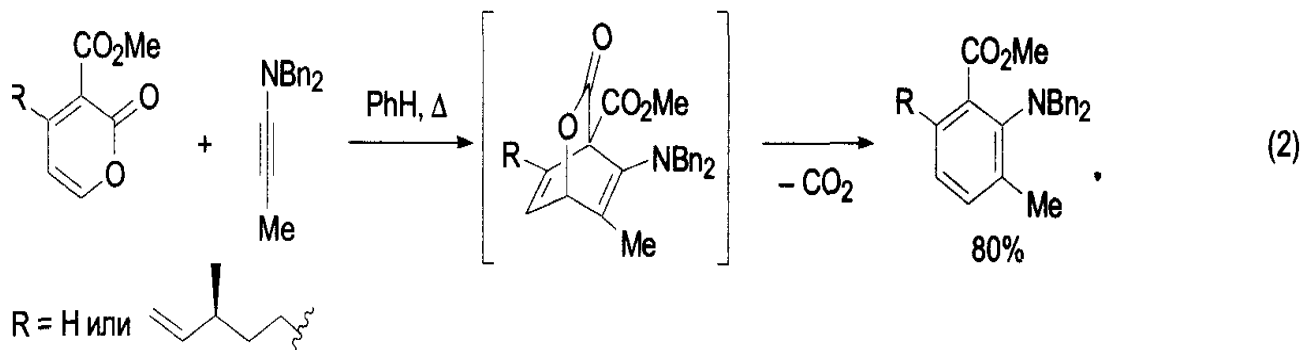
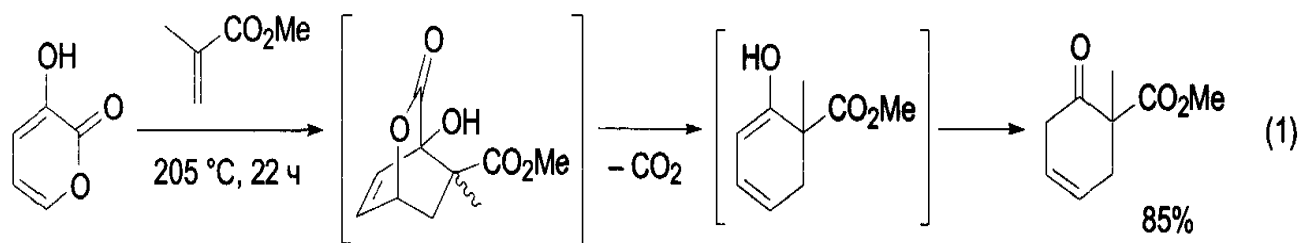
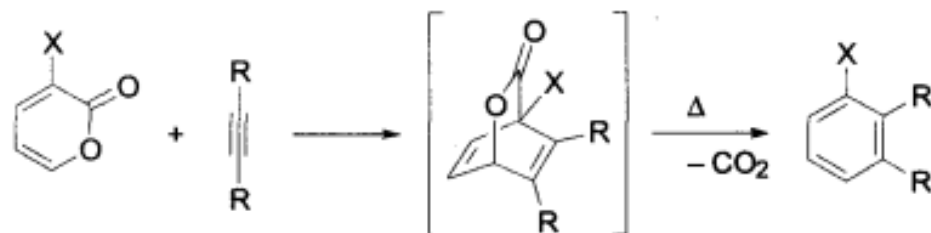
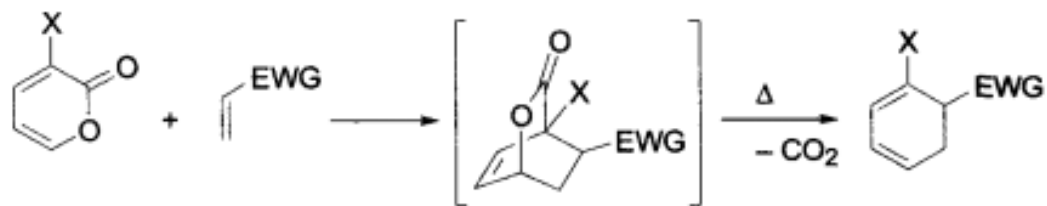
Синтетичні можливості реакції Д-А

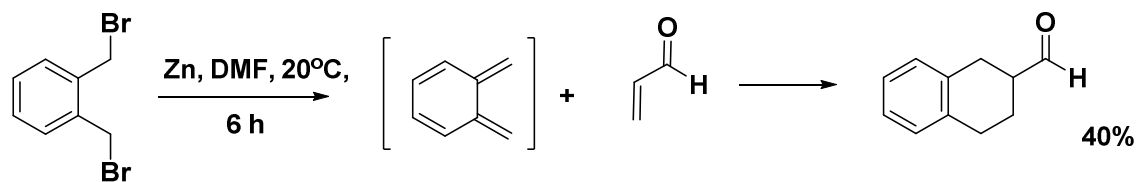
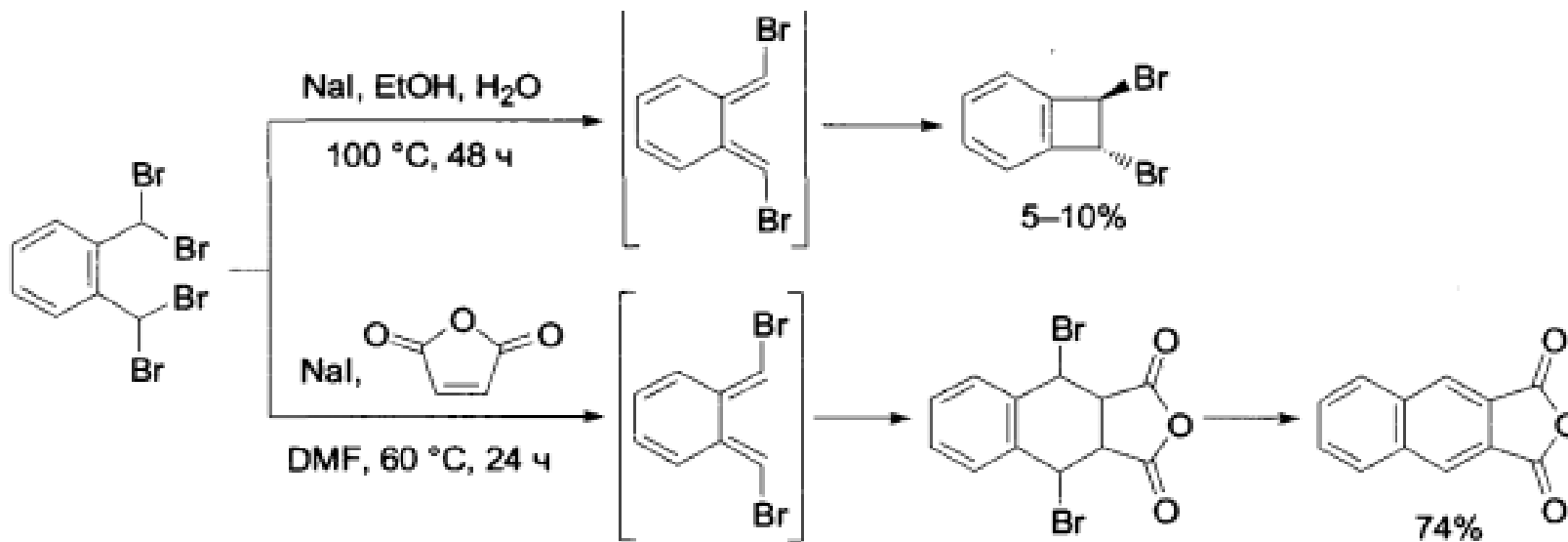
Синтетичні можливості реакції Д-А

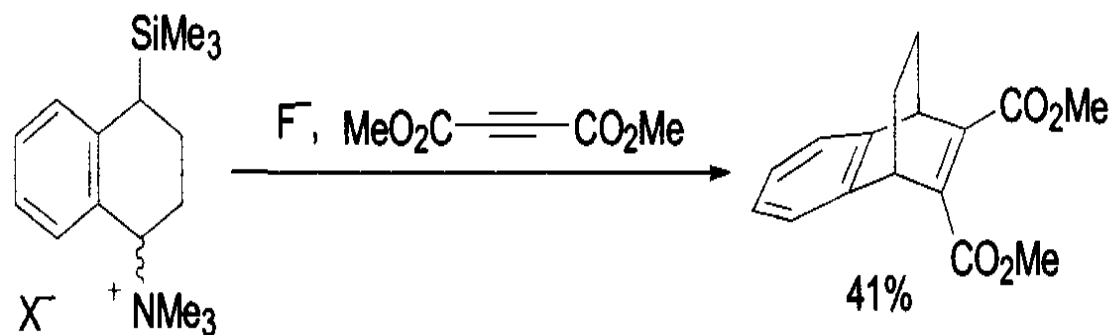
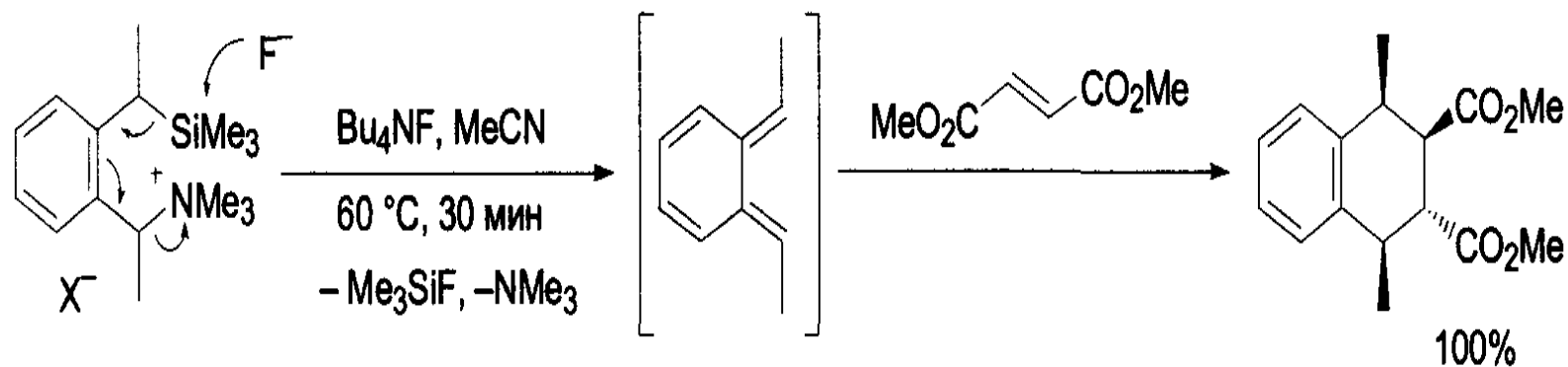
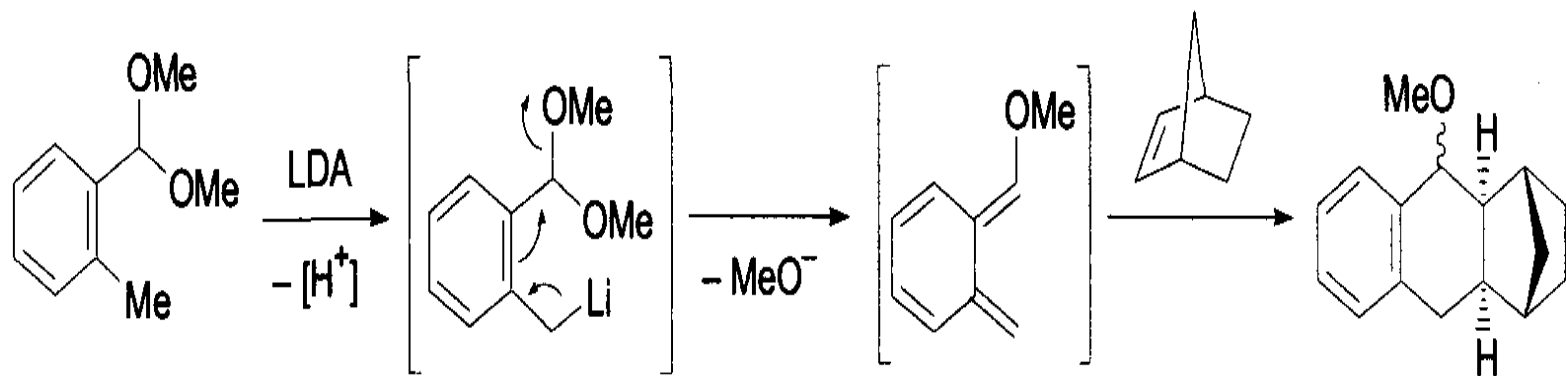
Реакція Дільса-Альдера

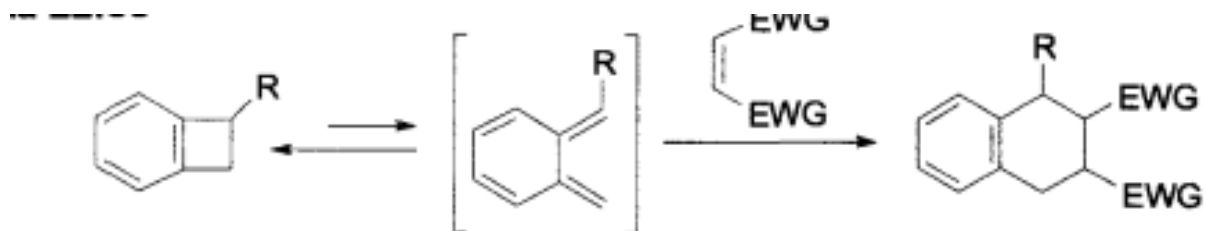
o-Хінодиметани в реакції Д-А

Синтетичні можливості реакції Дільса-Альдера

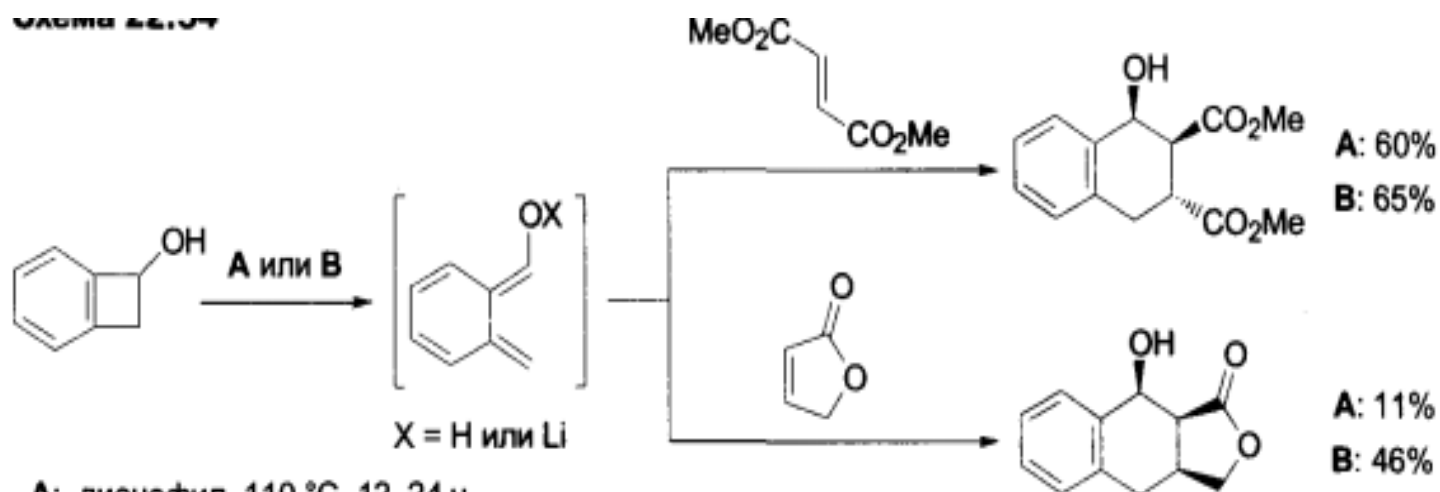

Синтетичні можливості реакції Д-А

R: NH₂ OH NHC(O)R CN Alk
 t, °C: 25 80 110 180 180

Схема 22.07

A: диенофил, 110 °C, 12–24 ч

B: 1. BuLi, -78 °C; 2. диенофил, 0 °C, 1 ч

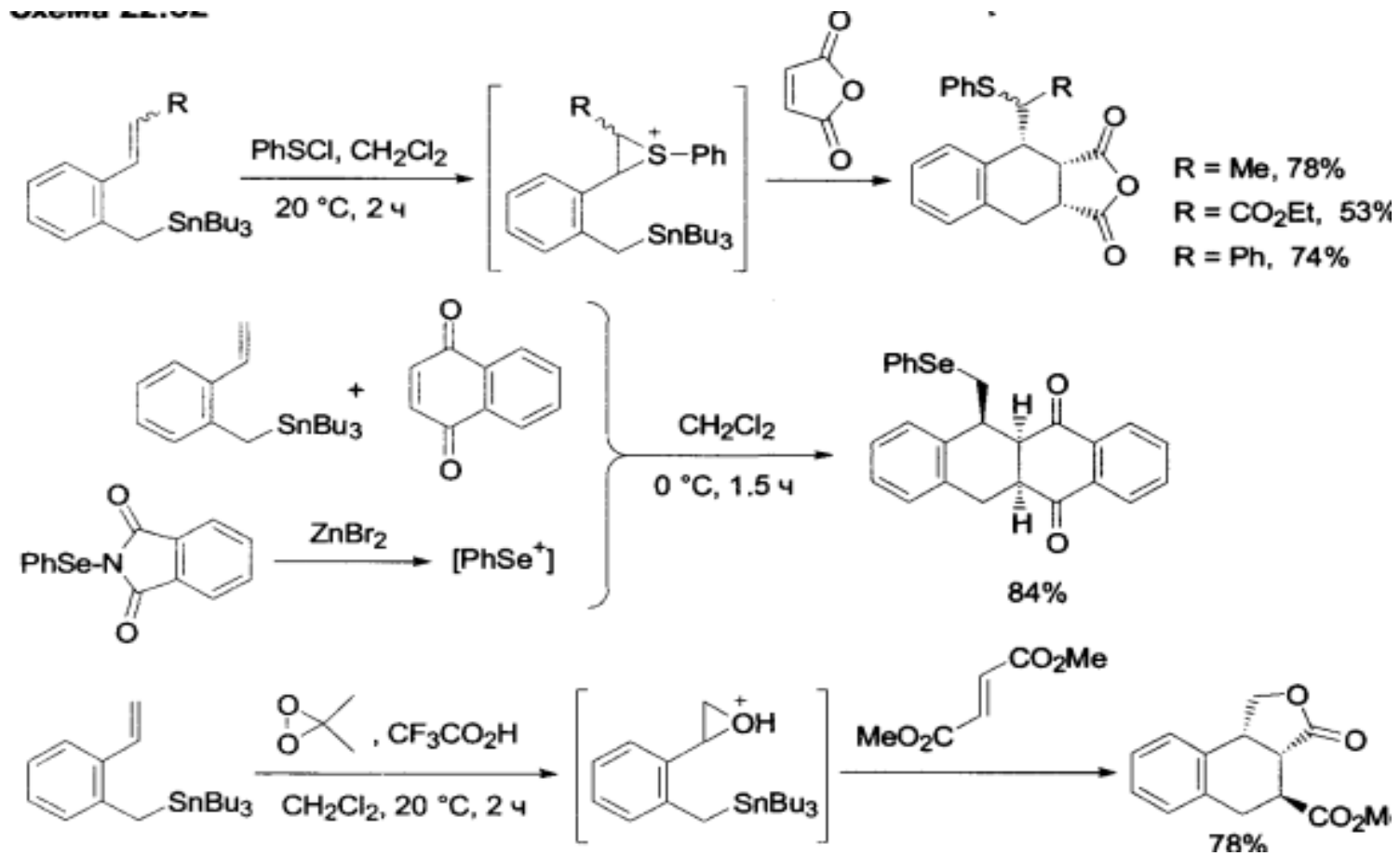
A: 60%

B: 65%

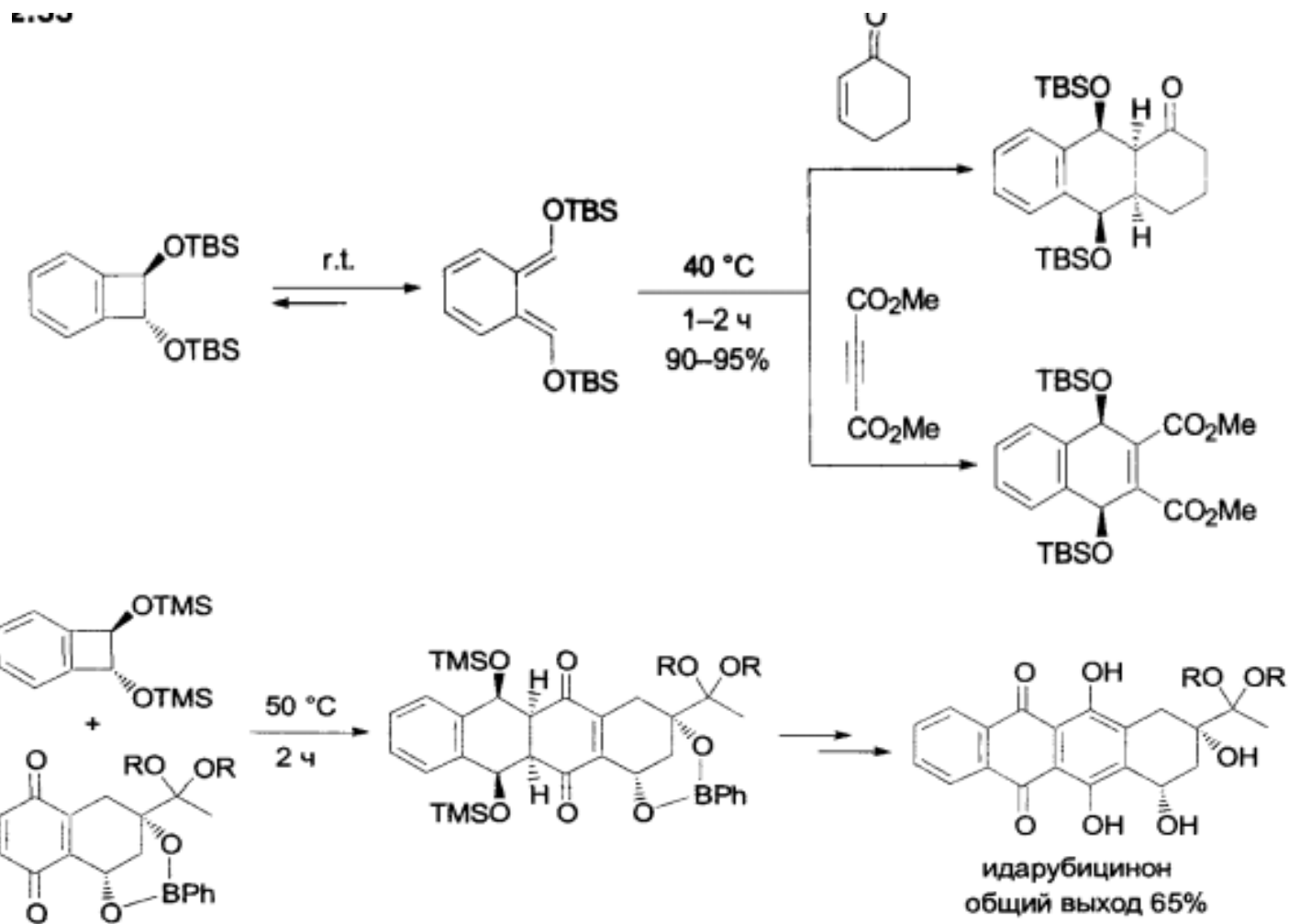
A: 11%

B: 46%

Синтетичні можливості реакції Дільса-Альдера

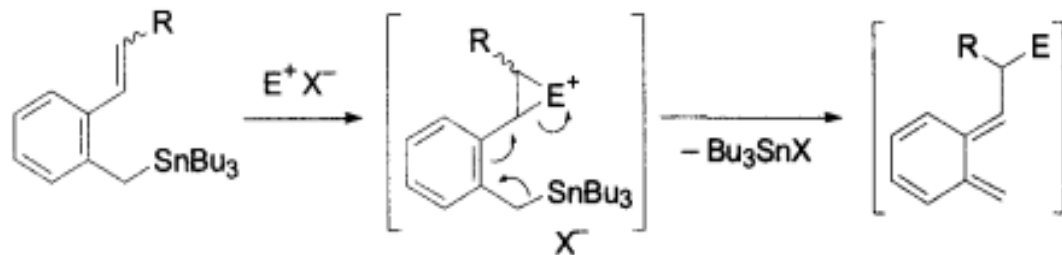
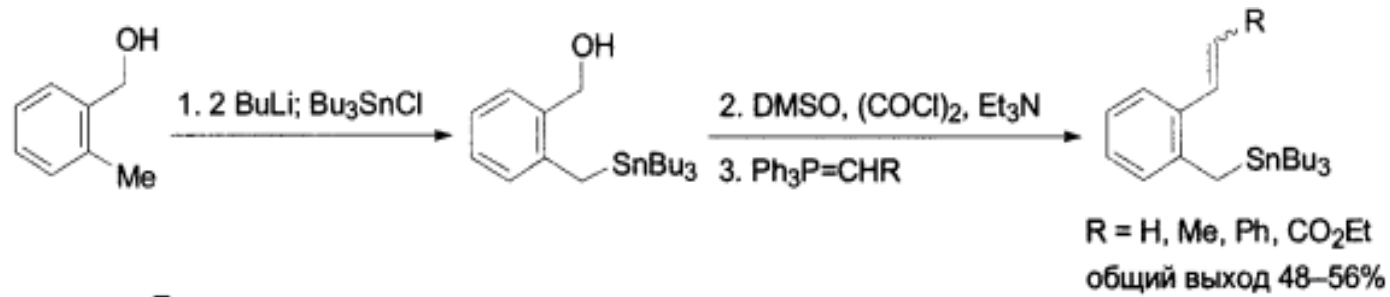
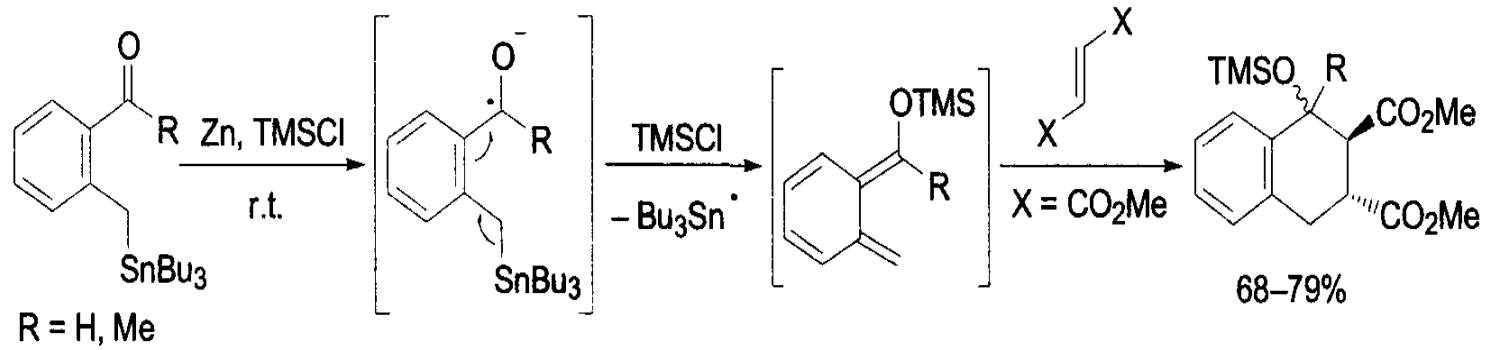

Синтетичні можливості реакції Д-А

аглікон для лікування в онкології

Реакція Дільса-Альдера

Внутрішньомолекулярна реакція Д-А

1.1

ВМДА-1

[4.n.0]

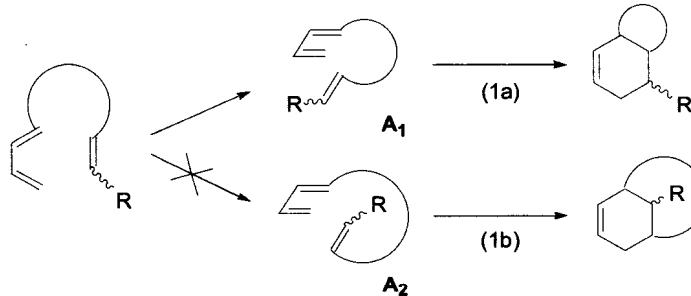
ВМДА-2

[3.n.1]

$\Delta G^\ddagger < \text{на } 5-7 \text{ ккал/моль}$

ВМДА-1

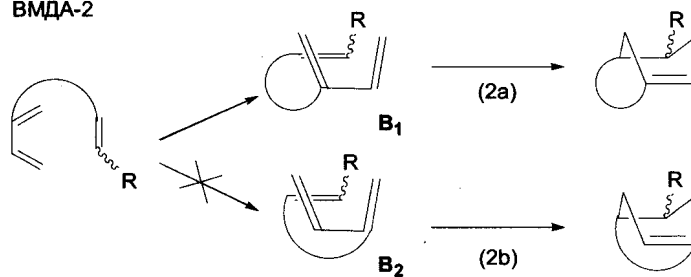

сочленение колец

1,2

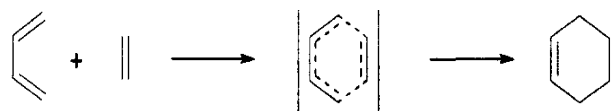
1,3

ВМДА-2

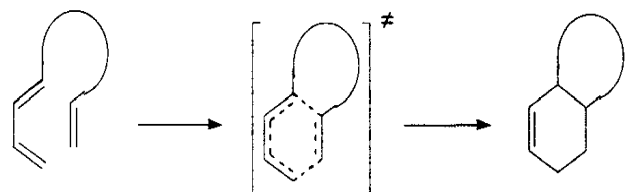

1,3

1,4

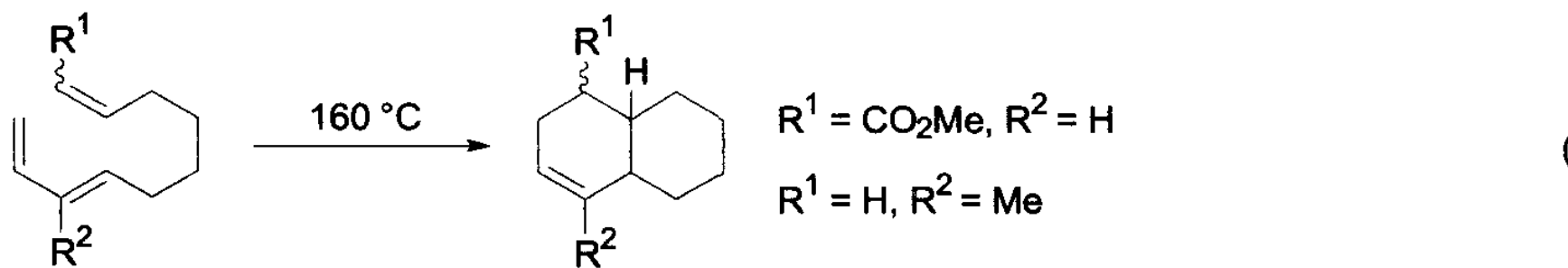
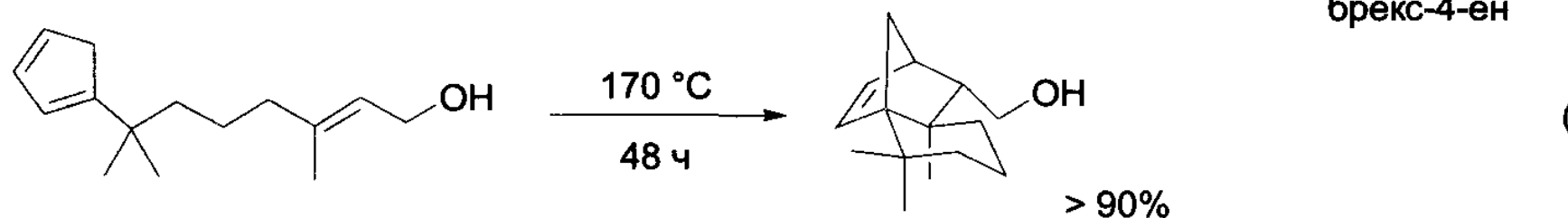
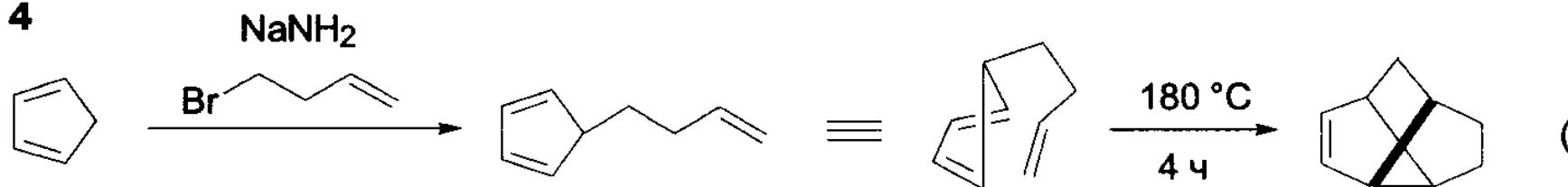
$\Delta S^\ddagger = -30 \text{ -- } -40 \text{ кал/(моль}\cdot\text{K)}$

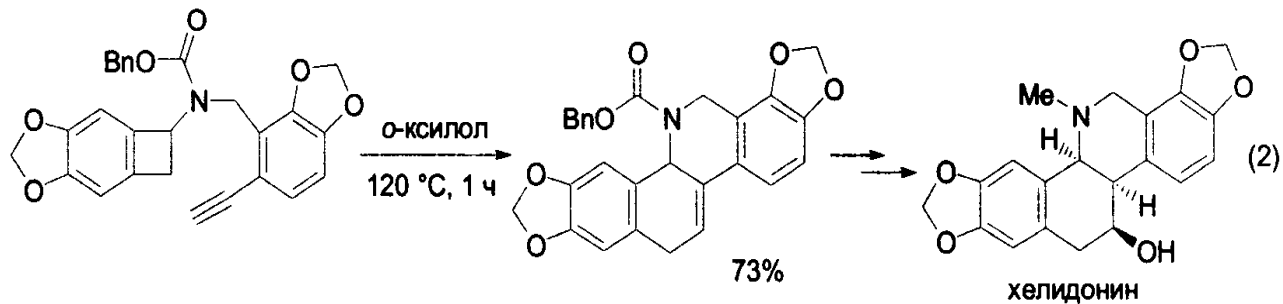
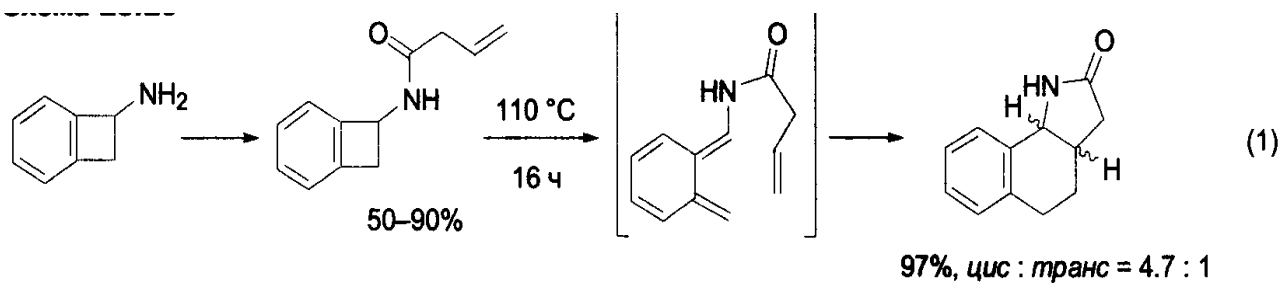
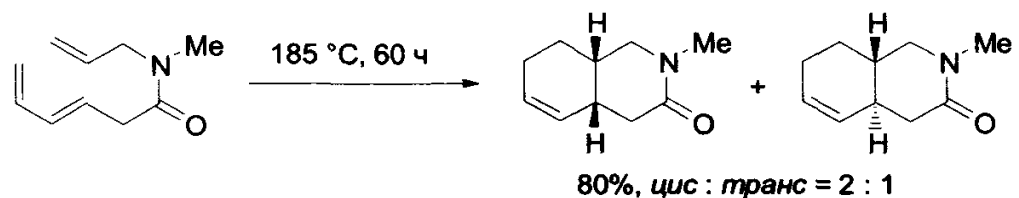
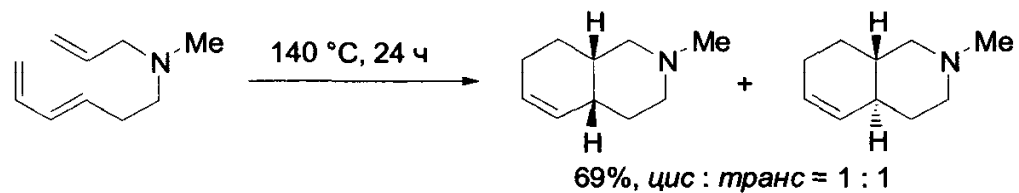
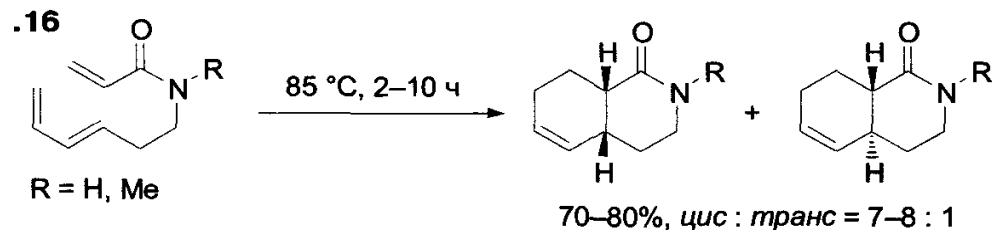
$\Delta S^\ddagger = -10 \text{ -- } -15 \text{ кал/(моль}\cdot\text{K)}$

Внутрішньомолекулярний Д-А

4

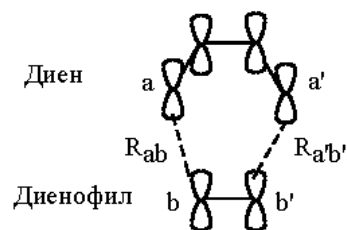

Внутрішньомолекулярний П-Д

Теоретичні аспекти реакції Д-А

$$RTlnk = \text{const} + 2(\Delta E_1 + \Delta E_2) + (C_1 + C_2)$$

$$C_1 = \frac{q_a q_b}{R_{ab} \epsilon}$$

$$C_2 = \frac{q_{a'} q_{b'}}{R_{a'b'} \epsilon}$$

$$\Delta E_1 = \frac{(C_a C_b * \Delta \beta_{ab} + C_{a'} C_{b'} * \Delta \beta_{a'b'})^2}{G_1} \quad (25.5)$$

$$C_a C_b * = C_{a'} C_{b'} *$$

$$C_a * C_b = C_{a'} * C_{b'}$$

$$\text{и } \Delta \beta_{ab} = \Delta \beta_{a'b'}$$

G_1 = (Энергия ВЗМО диена) - (энергия НСМО диенофила)

$$\Delta E_2 = \frac{(C_a * C_b \Delta \beta_{ab} + C_{a'} * C_{b'} \Delta \beta_{a'b'})^2}{G_2}$$

$$\Delta E_1 + \Delta E_2 = \frac{a_1}{G_1} + \frac{a_2}{G_2}$$

G_2 = (энергия ВЗМО диенофила) - (энергия НСМО диена)

s-замісники, що проявляють як +M- , так і -M -ефект
(C₆H₅, -CH=CH₂)

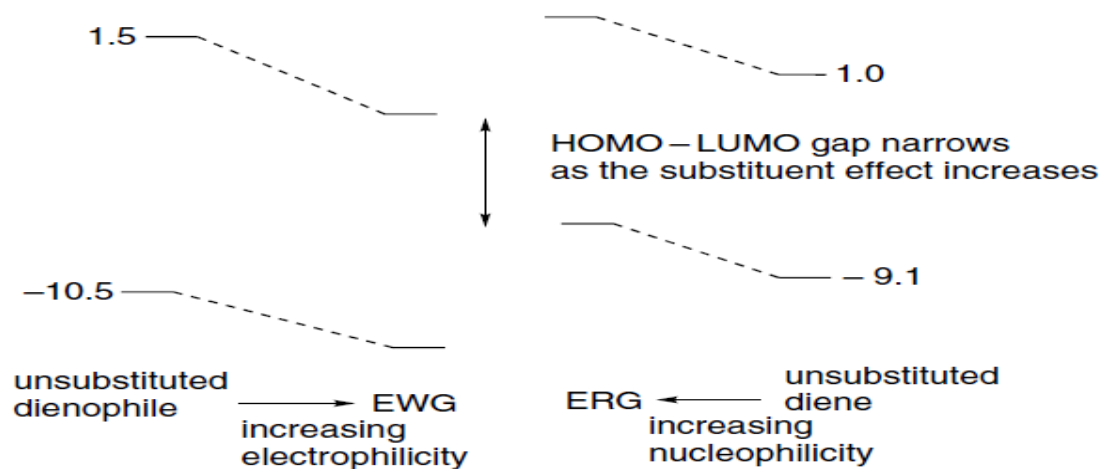
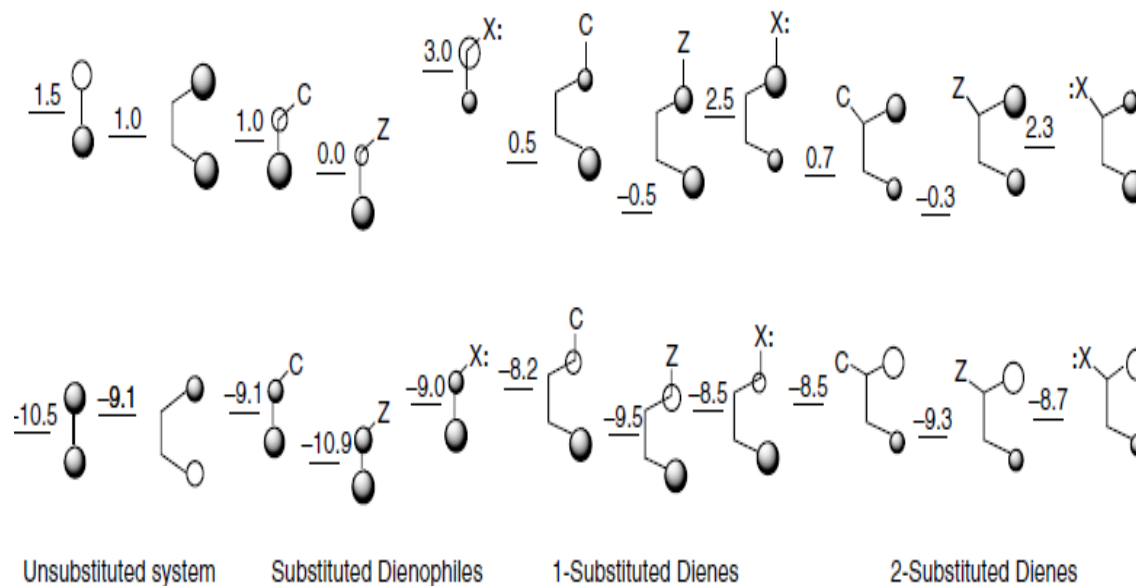
x- замісники, що проявляють +M-ефект (CH₃, OR, NR₂)

z- замісники, що проявляють -M-ефект (CHO, CN, COOR)

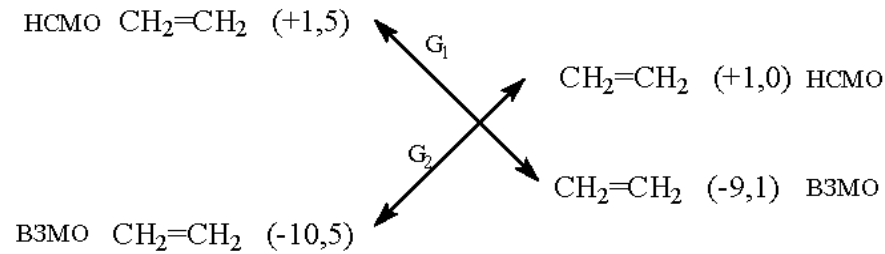
E ВЗМО етилена -10.5 eV, E НВМО + 1.5 eV.

E ВЗМО бутадієна -9.1 eV, E НВМО + 1.0eV.

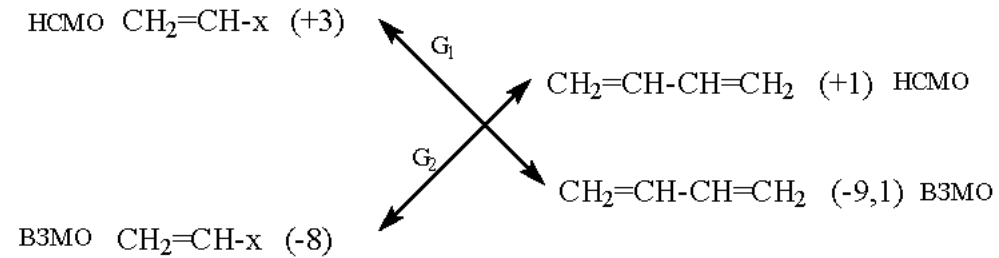
Розраховані енергії молекулярних орбіталей

Взаємодія незаміщеного етилену і бутадієна. Взаємодія донорзаміщених етиленів і бутадієна

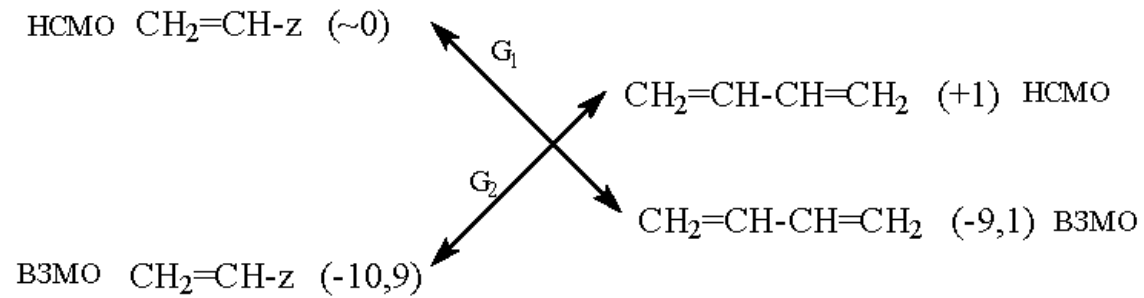

$$G_1 = -10,8 \text{ эВ}; \quad G_2 = -11,5 \text{ эВ}$$

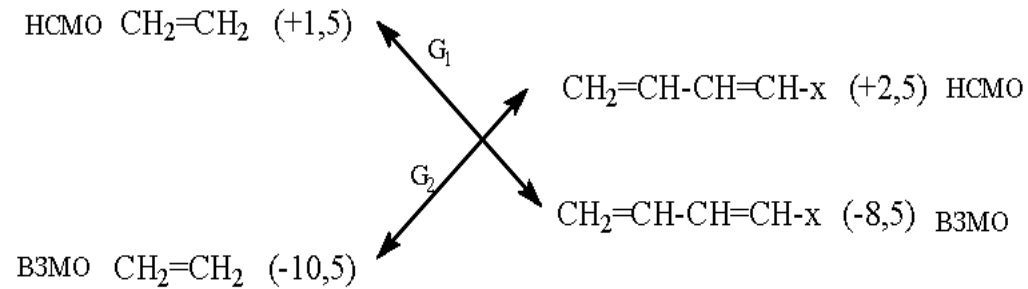

$$G_1 = -12,1 \text{ эВ}; \quad G_2 = -9 \text{ эВ}$$

Взаємодія акцепторзаміщених етиленів і бутадієна. Взаємодія заміщених бутадієнів

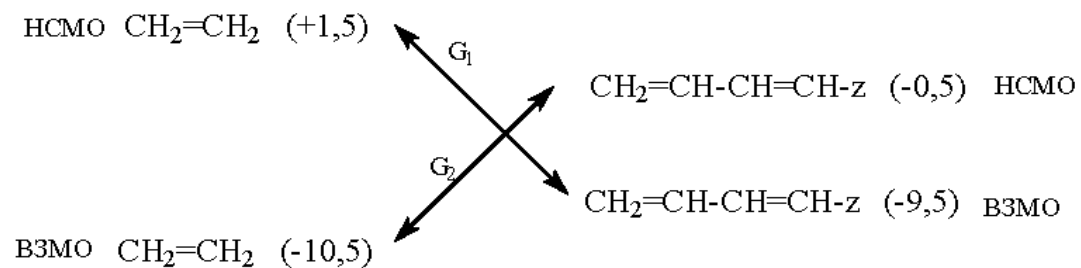

$$G_1 = -9,1 \text{ эВ}; \quad G_2 = -11,9 \text{ эВ}$$

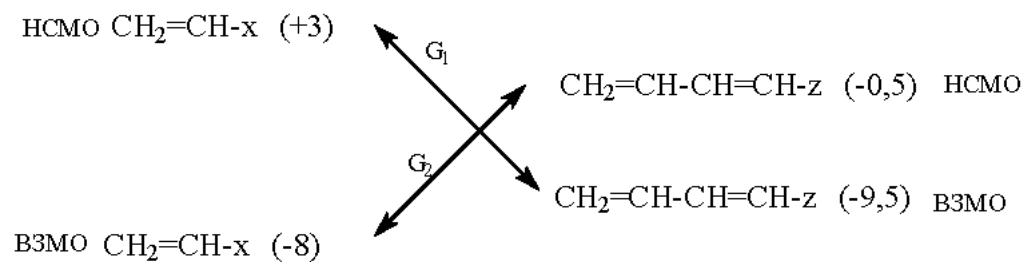

$$G_1 = -10 \text{ эВ}; \quad G_2 = -13 \text{ эВ}$$

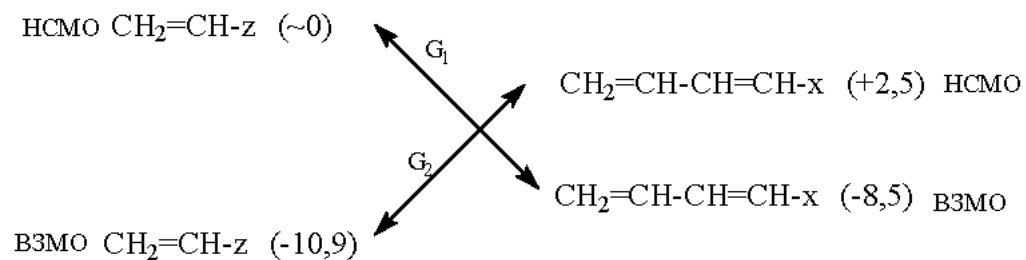
Взаємодія заміщених бутадієна і етилена

$$G_1 = -11 \text{ эВ}; \quad G_2 = -10 \text{ эВ}$$

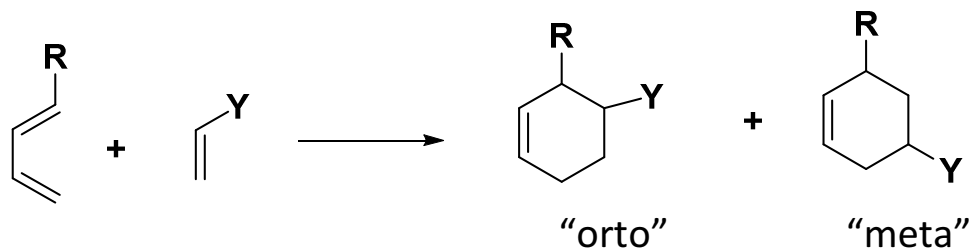
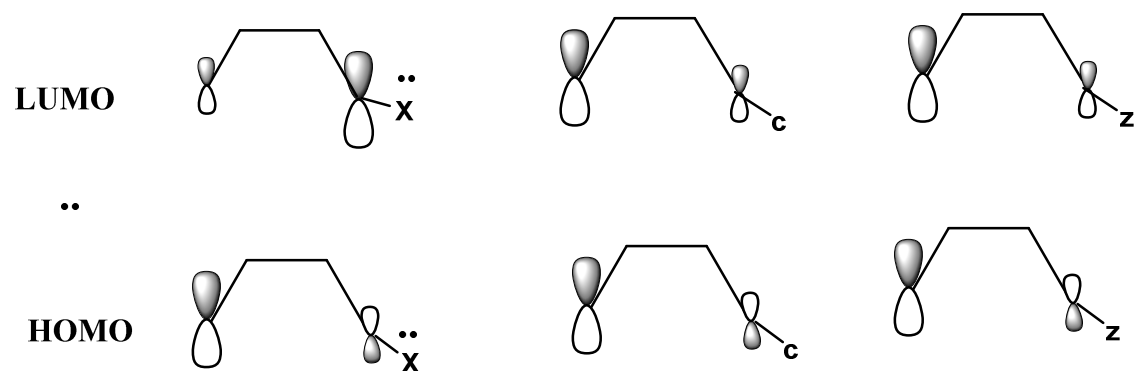
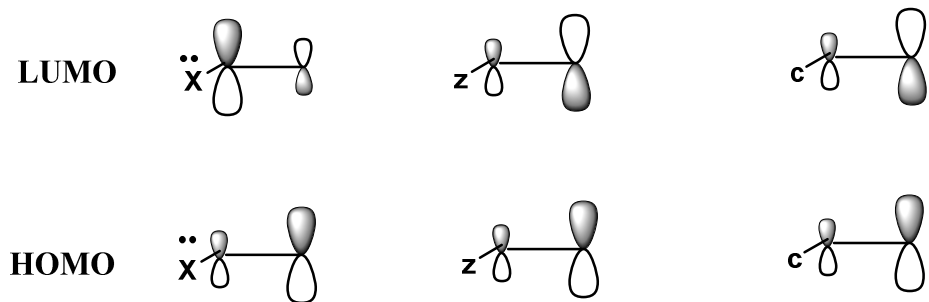

$$G_1 = -12,5 \text{ эВ}; \quad G_2 = -7,5 \text{ эВ}$$

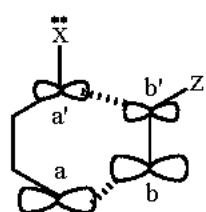
$$G_1 = -8,5 \text{ эВ}; \quad G_2 = -13,4 \text{ эВ}$$

Вплив замісників на орбітальні коефіцієнти граничних орбіталей

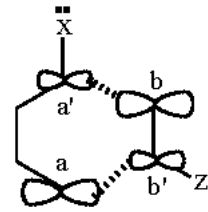

Дієн (Д)+ дієнофіл (А)

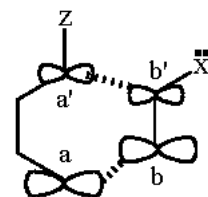
Дієн (А)+ дієнофіл (Д)

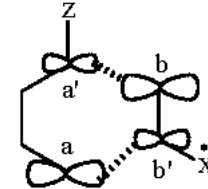
"голова к голове"

"голова к хвосту"

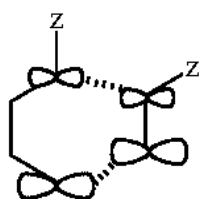

"голова к голове"

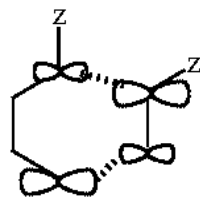
"голова к хвосту"

Дієн (А) + Дієнофіл (А)

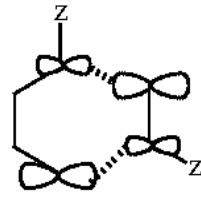

$$G_1 = 9,5 \text{ эВ}$$

"голова к голове"

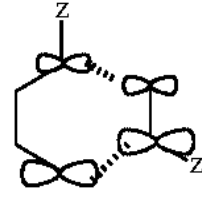

$$G_2 = 10,4 \text{ эВ}$$

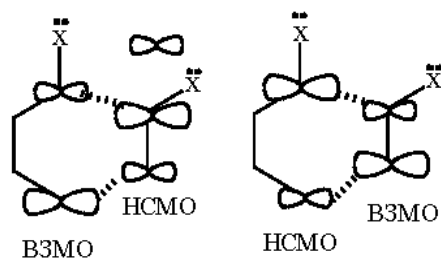
$$G_1 = 9,5 \text{ эВ}$$

"голова к хвосту"

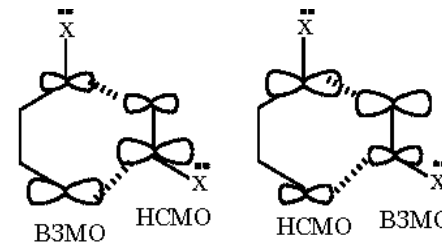

$$G_2 = 10,4 \text{ эВ}$$

Дієн (Д) + Дієнофіл (Д)

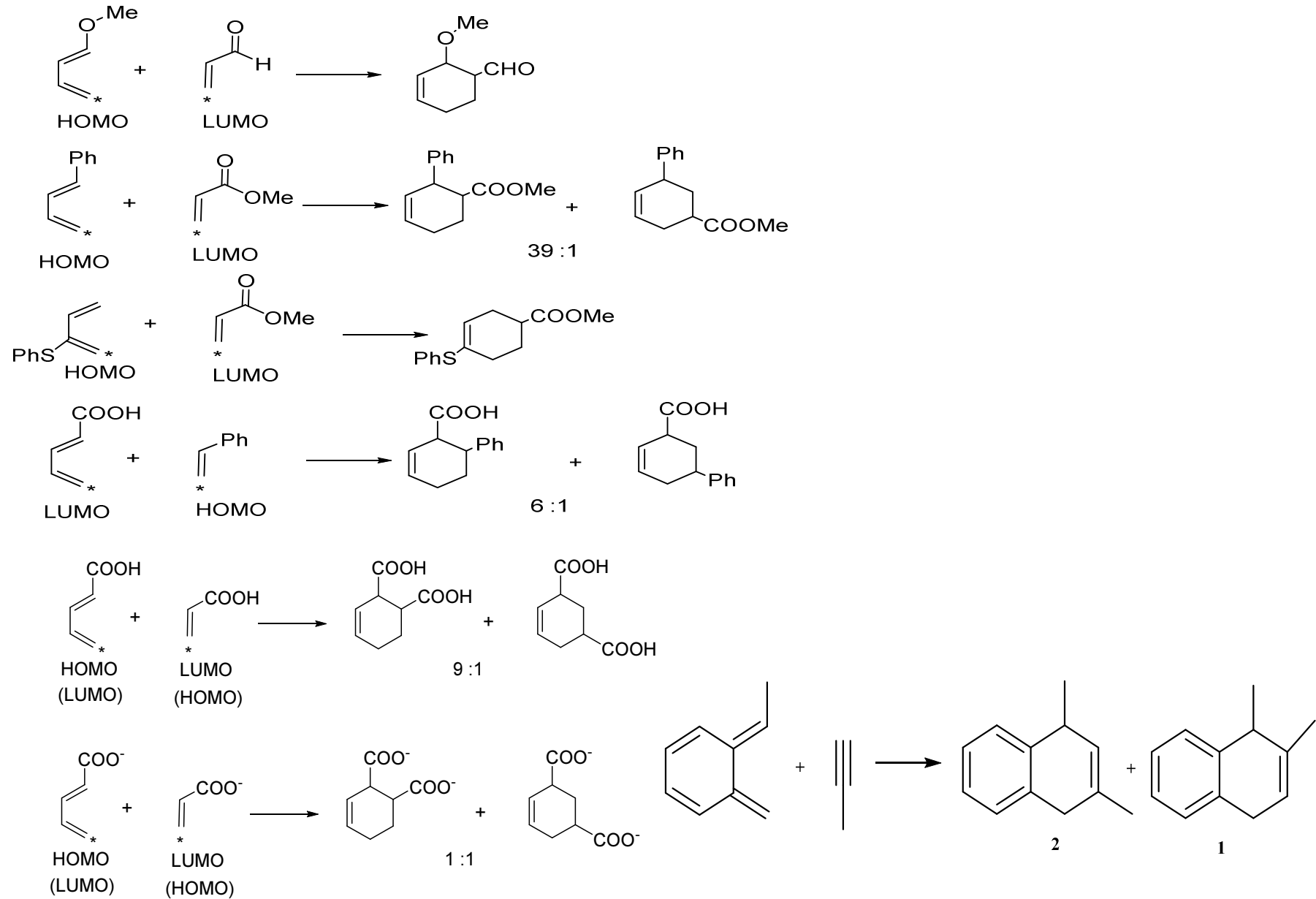

"голова к голове"

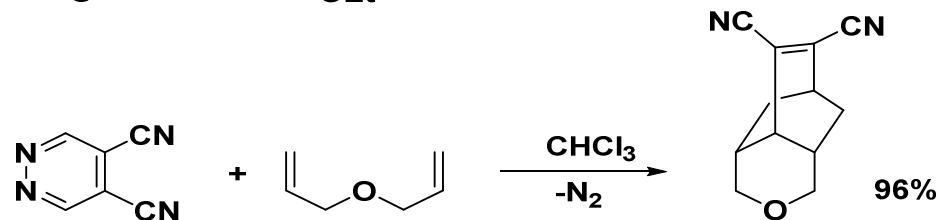
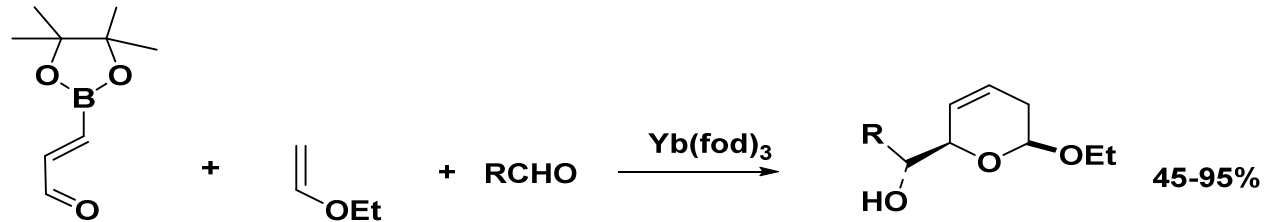
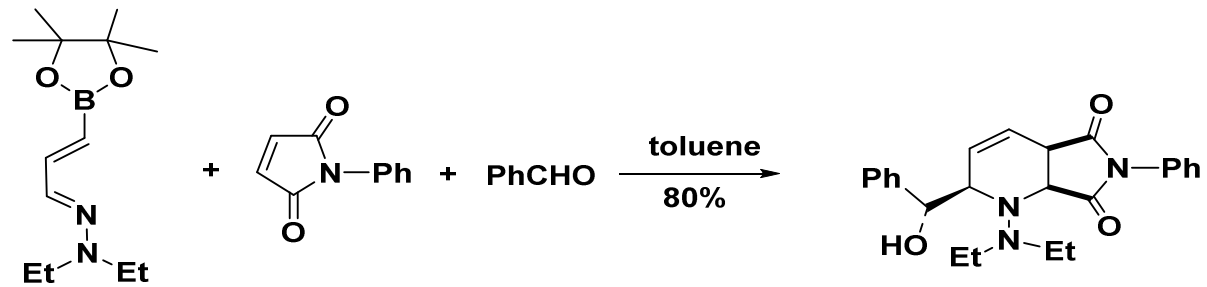
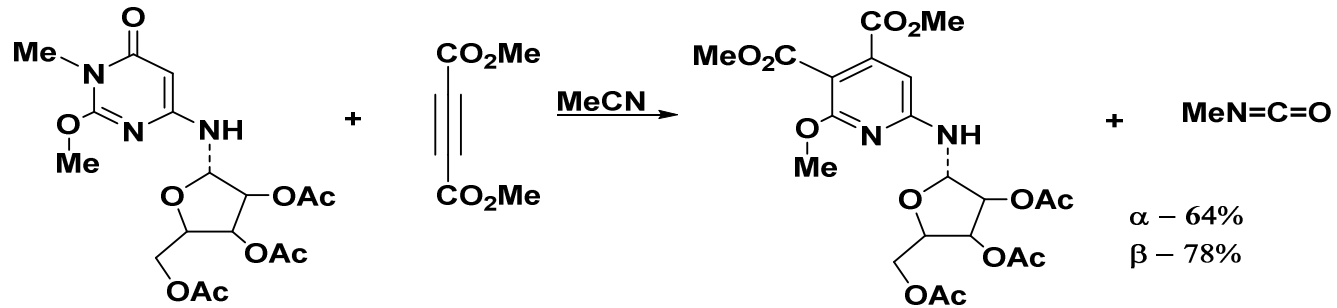

"голова к хвосту"

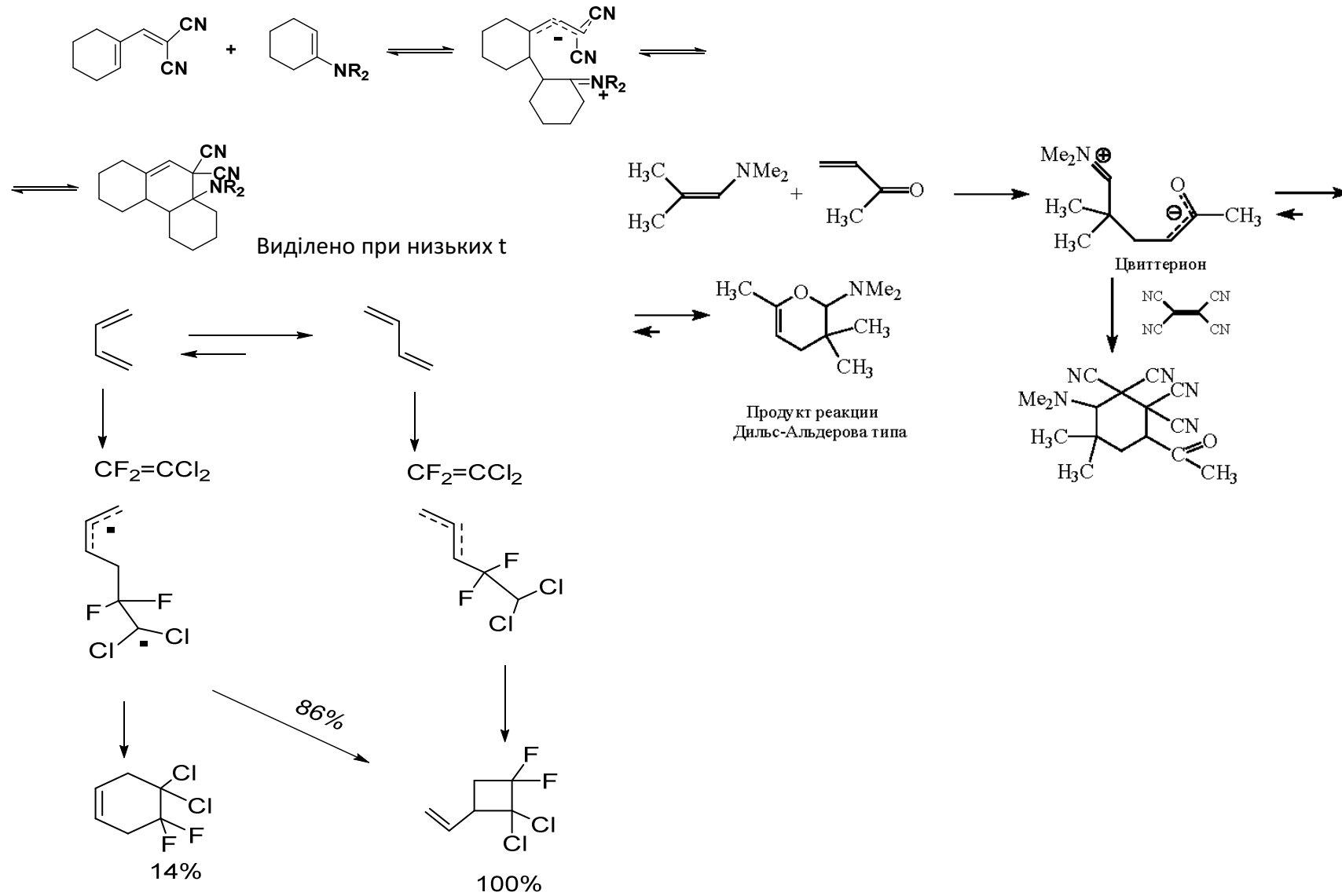
Приклади реакцій Д-А

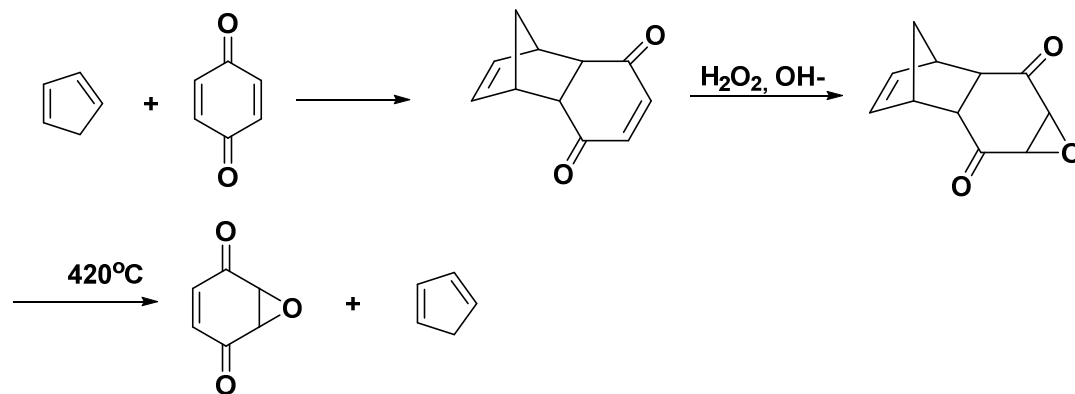
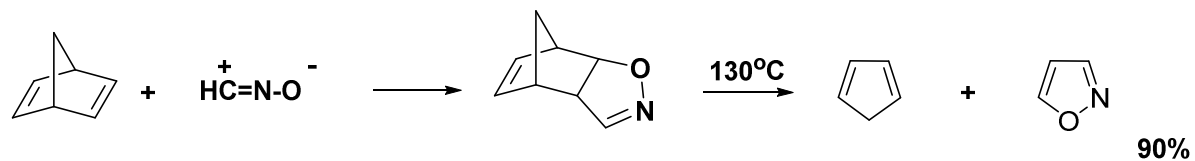
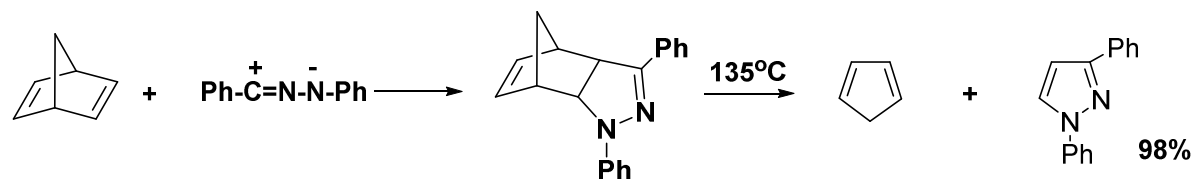
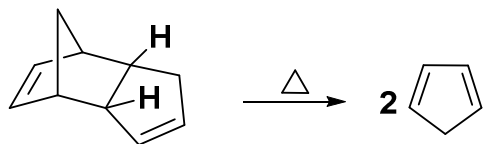
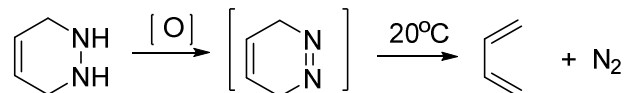
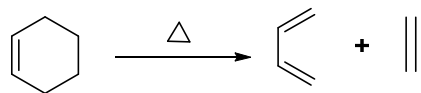
Гетерореакція Д-А

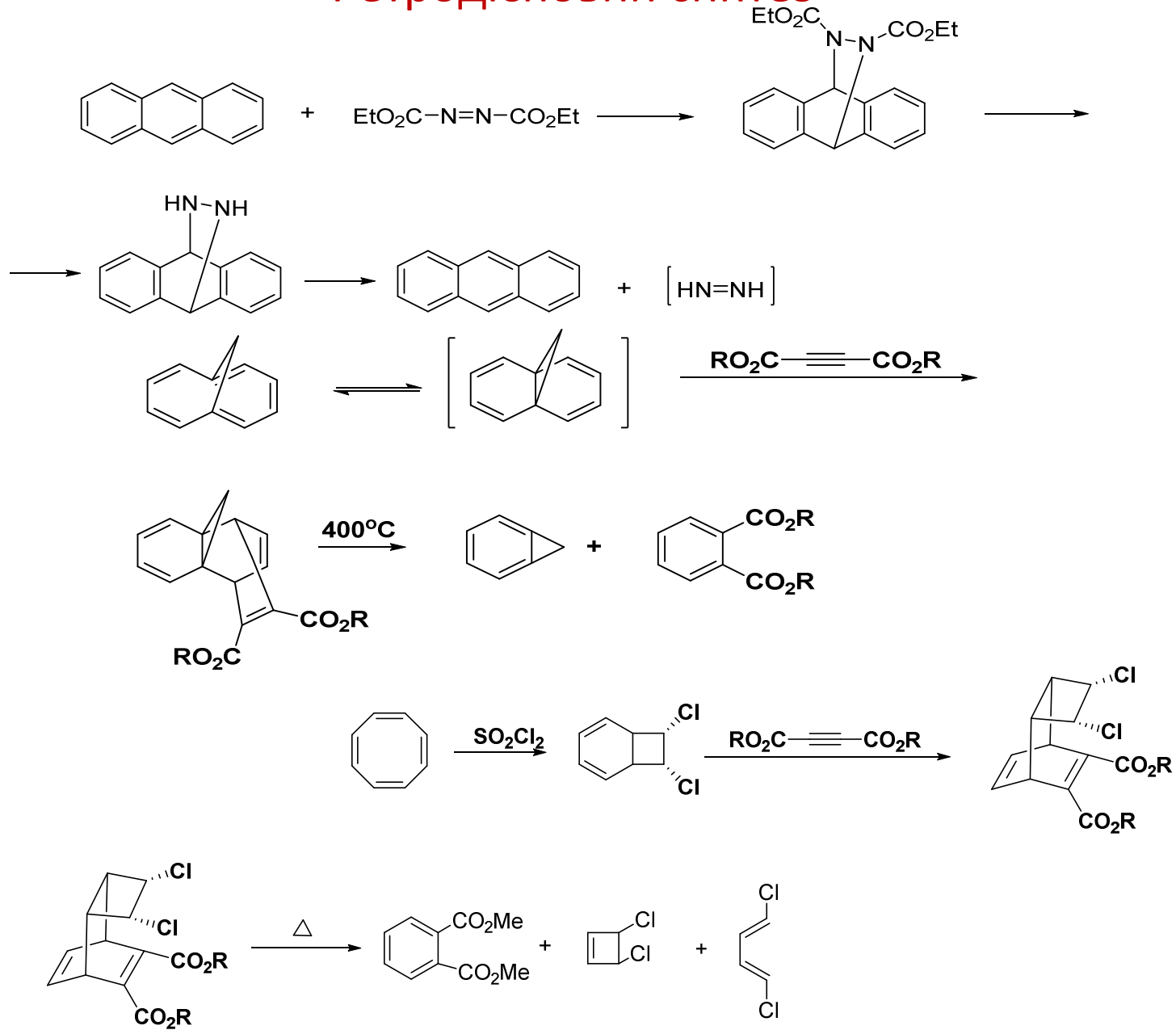
Неперичклічне 4+2-циклоприєднання

Ретродієновий синтез

Ретродієновий синтез

Стереоселективність ретрореакцій Д-А

